

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

**FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA NĚMECKÉHO JAZYKA**

**HISTORICKÉ PRŮMYSLOVÉ OBJEKTY V POVĚDOMÍ
ŽATECKÉHO OBYVATELSTVA**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Lenka Barborková

Učitelství pro základní školy, obor Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Vedoucí práce: PhDr. Jiří Stočes, Ph.D.

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 1. června 2020

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji vše, kteří mi cennými radami a připomínkami pomáhali při vypracování diplomové práce, zejména PhDr. Jiřímu Stočesovi, Ph.D. a Mgr. Evě Muškové, Ph.D. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat mým rodičům a příteli Adamovi Švidekovi za podporu a trpělivost.

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta pedagogická

Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Lenka BARBORKOVÁ

Osobní číslo: P17M0003P

Studijní program: M7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Název tématu: Žatecké historické průmyslové objekty v povědomí současného obyvatelstva

Zadávací katedra: Katedra německého jazyka

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

V první části práce bude úkolem diplomantky představit v relativně podrobném výběru průmyslové objekty postavené v Žatci do roku 1945, tedy do odsunu zdejšího německy mluvícího obyvatelstva. U každého z těchto objektů bude doplněna informace o jeho pozdějším využití, přestavbách (popř. demolici) a dnešním stavu. V druhé části práce bude diplomantka pomocí dotazníků zkoumat historické povědomí dnešních obyvatel Žatce o těchto objektech a jejich minulosti. V závěru bude navržen didaktický materiál k výuce dané problematiky na prvním stupni základní školy (např. v rámci projektového dne). Součástí práce bude bohatá obrazová příloha.

Rozsah grafických prací: 0
Rozsah kvalifikační práce: 40 stran
Forma zpracování diplomové práce: tištěná
Seznam odborné literatury:

Ebelová Ivana - Holodňák Petr, Žatec. Historie - kultura - lidé (edice Dějiny českých měst), Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2004.

Hlaváček Petr - Kopica Jiří, Žatec (edice Zmizelé Čechy), Praha - Litomyšl, Paseka, 2010.

Hrubá Michaela aj., Historie a současnost podnikání na Lounsku, Žatecku a Podbořansku, Žehušice, Městské knihy, 2003.

Krausová Milada, Z dějin průmyslu v Žatci, Žatec, Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci, 2016.

Krausová Milada, Za žateckými architekty, Žatec, Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci, 2015.

Historické sbírky Regionálního muzea K. A. Polánka v Žatci, popř. archiválie uložené ve Státním okresním archivu v Lounech.

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Jiří Stočes, Ph.D.
Katedra německého jazyka

Datum zadání diplomové práce: 27. února 2018
Termín odevzdání diplomové práce: 30. června 2019

RNDr. Miroslav Randa, Ph.D.
děkan

Dr. phil. Michaela Voltrová
vedoucí katedry

V Plzni dne 27. února 2018

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Cíl práce	9
3. Literární část.....	10
3.1. Průmysl v Žatci.....	10
3.1.1. Sklady, balírny, známkovna chmele	11
3.1.2. Měšťanský pivovar.....	24
3.1.3. Pivovar Dreher	26
3.1.4. Drátovna Telatko.....	34
3.1.5. Mendlova továrna.....	36
3.1.6. Bechertova drátovna a šroubárna	37
3.1.7. Šroubárna Žatec	40
3.1.8. Cukrovar.....	48
3.1.9. Kartonážka	53
3.1.10. Bonex– Závody Boženy Němcové se sídlem v Teplicích	57
3.1.11. Cihelny	59
3.1.12. Mitop – továrna na výrobu plstí a houní	63
3.1.13. Továrna na výrobu pian Leo Sieber	66
3.2. Aktivita obyvatel.....	69
3.2.1. Spolek A Dál.....	69
3.2.2. Vzdělávání žáků	70
4. Praktická část	71
4.1. Výzkum povědomí obyvatelstva o historických průmyslových objektech v Žatci	72
4.2. Cíl výzkumné části.....	72
4.2.1. Dílčí cíle	72
4.2.2. Formulace hypotéz	73
4.3. Metodika výzkumu	74

4.3.1. Výzkumný soubor	74
5. Vyhodnocení dat	75
5.1. Vyhodnocení rozdílů povědomí obyvatel o pivovarech v Žatci, cihelnách a kartonážce	75
5.2. Vyhodnocení závislosti povědomí obyvatel o historických průmyslových budovách vzhledem k jejich věku.....	76
5.3. Vyhodnocení povědomí obyvatel dle četnosti uvedených objektů	79
5.4. Vyhodnocení povědomí o využití Lüdersdorfovy vily.....	80
5.5. Vyhodnocení povědomí o objektu bývalé cihelny	82
5.6. Vyhodnocení ostatních otázek dotazníku	83
6. Návrh projektu	86
6.1. Cíle a očekávané výstupy projektu	87
6.2. Popis projektu	89
6.3. Realizace projektu.....	89
6.3.1. Fáze – MOTIVACE A MAPOVÁNÍ - 4 vyučovací hodiny.....	89
6.3.2. Fáze – SDÍLENÍ – vyhledávání objektů – 2 vyučovací hodiny.....	90
6.3.3. Fáze – PLÁN A REALIZACE – 9 vyučovacích hodin	91
6.3.4. Fáze – LAPBOOKY – 9 vyučovacích hodin	91
6.3.5. Fáze – ZHODNOCENÍ - 1 vyučovací hodina	91
7. Závěr	92
8. Resumé.....	94
9. Použitá literatura	96
9.1. Internetové zdroje	97
9.2. Expozice.....	98
9.3. Rozhovory s pamětníky	98
10. Seznam obrázků.....	99
11. Seznam grafů	102
12. Přílohy	103

Seznam zkratk

a. s.	akciová společnost
cena F. O. Poupěte	cena Františka Ondřeje Poupěte
č.	číslo
Dr.	doktor
ha	hektar
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
K. A. Polánek	Karel Alois Polánek
kg	kilogram
např.	například
obr.	obrázek
RMŽ	Regionální muzeum Žatec
s.r.o.	společnost s ručením omezeným
stol.	století
TJ	tělovýchovná jednota
ÚKZÚZ	Ústřední, kontrolní a zkušební ústav zemědělský
UNESCO	United Nations Educational, Scietific and Cultural Orgaanization
USA	Spojené státy americké
ZŠ	základní škola

1. Úvod

Mé rodné město Žatec je také známé pod názvem Město chmele a piva. Rozhodla jsem se, že svou diplomovou práci věnuji právě jemu.

Už jako malá jsem ráda poslouchala vyprávění mých praprarodičů a prarodičů, jak se žilo v Žatci. Co se všechno vyrábělo a vyváželo. Kdo vlastnil jakou vilu a jak bohatí lidé převážně německé národnosti tu žili. Náměstí bylo plné fungujících obchodů a kulturních programů. Mezi lidmi se mu přezdívalo druhá Paříž. Byla tu prý nová móda dříve než v Paříži. To vše bylo díky prosperujícímu obchodu s chmelem, který se vyvážel do mnoha významných států. Průmysl byl převážně v rukou místních Němců, část z majitelů byla jako v jiných městech židovského původu.

Moje babička se na společných procházkách mnohdy zasní a vypráví mi o velkých horách cukrové řepy, které byly přivezeny před cukrovar, kde čekaly na zpracování. O povinných brigádách při drátkování a zavádění chmele. Jak usilovně musela pracovat v Bonexu, aby dodržela přísné normy při výrobě oblečení.

Takovéto rozhovory a publikace psané místními historiky mi poskytly základní zdroje pro tvorbu ucelené literární rešerše. Inspirací mi také byly dlouhodobé expozice žateckého muzea. Byly tak naplno čerpány veškeré dostupné zdroje informací.

Dnes je bohužel doba rozkvětu tohoto místa pryč. Během posledních let se město Žatec snaží znovu oživit zapomenuté objekty a obnovit kulturní život. Je velmi málo prostor, které slouží ke kulturnímu vyžití. Mladí lidé z města většinou odcházejí, jelikož nemohou nalézt vhodnou a dobře placenou pracovní pozici.

Město se již 3 roky snaží o zápis památek do Světového dědictví UNESCO. Slibuje si od tohoto kroku více finančních prostředků pro obnovu historických objektů.

2. Cíl práce

Cílem této práce bylo představit v relativně podrobném výběru průmyslové objekty postavené v Žatci do roku 1945. U každého z objektů jsem popsala historii a aktuální využití. V druhé části práce jsem pomocí kvantitativního dotazníku zkoumala povědomí žateckého obyvatelstva o těchto objektech a jejich historii. V závěrečné části jsem navrhla didaktický materiál, v rámci týdenního projektu, díky kterému se žáci 1. stupně základní školy mohou seznámit s touto problematikou.

3. Literární část

3.1. Průmysl v Žatci

Saaz (Žatec), leží v podhůří Krušných hor, v Ústeckém kraji. Město se nachází ve chmelařském regionu a je s ním spjata tradice pěstování chmele a vaření piva. Nad střechami vyčnívá mnoho komínů patřících sušárnám chmele (obr. 1), které již nejsou v provozu. Jak již bylo zmíněno v úvodu, průmysl byl převážně v držení místních Němců, část z majitelů byla jako v jiných městech židovského původu.

Po druhé světové válce z obnoveného Československa došlo k odsunu německého obyvatelstva z obnoveného Československa. Počet obyvatel tím pádem významně poklesl. K novým obyvatelům Žatce pocházejícím z českého vnitrozemí přibyli postupně reemigranti z Rumunska a také značný počet tzv. Volyňských Čechů, kteří přišli z Ukrajiny. Postupně se však začali navracet reemigranti z Rumunska, jejichž potomci žijí v Žatci dodnes.

Od roku 1945 byly postupně největší podniky znárodněny, většina však pokračovala ve výrobě. Po roce 1989 mnoho továren ukončilo svůj provoz a začalo se rozmáhat soukromé podnikání. Historické průmyslové objekty jsou dnes využívány pro různé účely. Většina z nich slouží jako sklady, depozitáře, prostory pro drobné podnikání nebo bydlení.¹

Obr. 1 Komíny na horizontu města patří siřirnám chmele, 2020 (Zdroj: Památky pěstování a zpracování chmele a výroby piva v Žatci, J. Vaníček)

¹ Stará papírna – Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci, Z historie žateckého průmyslu – stálá expozice

3.1.1. Sklady, balírny, známkovna chmele

Charakteristickým rysem Žatecké chmelařské oblasti jsou vestavěné i samostatně stojící sušárny všech typů a velikostí. Načesaný chmel se musí co nejdříve usušit, aby mohl být uchovávan po delší čas. Sušení probíhalo za nízkých teplot v tmavém prostředí na dřevěných podlahách. Dnes je proces sušení řízen technikou, dříve však záviselo na letitých zkušenostech zaměstnanců. Tato profese se dědila z otce na syna.

Chmel se dříve sušil přirozeným prouděním vzduchu v tenkých vrstvách na podlahách. Mohl být také rozložený na prohřátých půdách a sýpkách. Domy, kde se chmel sušil, jsou charakteristické svými větracími otvory.

Tento způsob sušení velmi závisel na aktuálním počasí. Při nepříznivém počasí se chmel sušil několik týdnů. Pokud bylo počasí teplé, sušení trvalo jen pár dní. Sušení chmele se postupně modernizovalo a zkracovala se doba sušení.

Až od druhé poloviny 19. století vznikaly dokonalejší sušárny s topeništěm. Díky horkovzdušnému systému se doba sušení zkrátila až na šest hodin. Následně se sušil chmel v komorových sušárnách.

Na Žatecku se od roku 1959 využívají i pásové sušárny. Většinou bezprostředně navazují na strojní česačky chmele. Tyto sušárny dokáží usušit více než tunu chmele za jednu hodinu.

V Žatci je mnoho sušáren a skladů, které stojí za zmínku. V ulici Tyršova je sušárna a sklad v památkově chráněném území památkové zóny. Nachází se zde třípatrová budova s dochovanými konstrukcemi a detaily zejména v technologii. Dnes je část budovy využívána jako prodejna a sklad elektromateriálu. Větší prostor v zadní části stavby má velmi dobře dochovanou technologii šíření a sušení. Zachovaly se také dvě komory s komíny a regulační komory tahu. Tato sušárna je jedinečná svou dvojicí komínů (obrázek 2). Dnes se využívá pouze přízemí jako sklad prodejny. Budova je včetně dochované technologie navržena na seznam kulturních památek.

Další známější sklad a bývalá balárna chmele (obr. 3) se nachází na náměstí Prokopa Velkého v území památkové zóny. I tento objekt je navržen k zápisu na seznam kulturních památek. Z roku 1873 máme první dochovaný záznam o stavebních pracích na tomto objektu. Prvním majitelem se byl Anton Zenk. Sklad se skládá ze dvou budov (dvoupatrové a třípatrové) s vnitřním dvorem. Stavba má mnoho dochovaných konstrukcí a detailů, včetně technologií. Uvnitř je vystavěné topeniště s vývody do komína. V objektu se nachází expozice Chmelařského muzea, která představuje vývoj chmelařství od počátku až do 20. století. Dochovaly se zde technologie pro šíření (obr. 4) a balení chmele. V prvním patře můžeme zahlédnout původní mechanický lis (obr. 5 a 6).

Obr. 2 Sušárna se dvěma komíny v Tyršově ulici (Foto: autor)

Obr. 3 Bývalá balírna chmele na náměstí Prokopa Velkého, dnes budova Chmelařského muzea (Foto: autor)

Obr. 4 Zachovalé sírné komory v budově Chmelařského muzea (Foto: autor)

Obr. 5 Spodní část mechanického lisu v budově Chmelařského muzea (Foto: autor)

Obr. 6 Původní mechanický lis v 1. patře budovy Chmelařského muzea (Foto: autor)

Do skladů a balíren se usušený chmel dovážel v našlapaných žocích. Zde se přebíral, konzervoval sířením a ukládal do vývozních žoků. Do pevných žoků se chmel pěchoval šlapáním. Pracovník byl spuštěn do žoku a postupně shora sypaný chmel sešlapával. Zaměstnanec byl také vybaven kápí, která ho chránila před padajícím chmelem. Tento způsob lisování byl nahrazen mechanickými lisy, které jsou poháněné silnými motory. Tímto slisováním zmenší usušený chmel svůj objem až na jednu pětinu. Znepřístupní se možnost vniknutí vzduchu k jednotlivým hlávkám a sníží se tak riziko znehodnocení chmele. Slisovaný žok váží kolem 150 kg.² Žokové balení bylo u pěstitelů od roku 1995 postupně nahrazováno lisováním do hranolů (obr. 8), kvůli lepšímu uskladňování a přepravě.³

² HLAVÁČEK, Petr a Jiří KOPICA. *Žatec*. Praha: Paseka, 2010. Zmizelé Čechy. ISBN 978-80-7432-021-7

³ BARBORKA Vladimír, 2019. Rozhovor s vedoucím oddělení certifikace chmele ÚKZÚZ v Žatci 15. 12. 2019.

Obr. 7 Balení chmele ve formě slisovaných pelet (Foto: autor)

Obr. 8 Hranol slisovaného chmele s označením pro vývoz (Foto: autor)

V Kovářské ulici se nachází sušárna, sklad a balárna chmele (obr. 9), která se dochovala ve vysoké autenticitě. Objekt se stavěl od roku 1913, jeho majiteli byli tehdy Adolf Mendl a Gustav Epstein. Současným vlastníkem je CHmelařství, družstvo Žatec. Do areálu se vstupuje zdobenou bránou s chmelařskými motivy. Ke skladu přiléhá sirná komora s komínem. Sklad má šest podlaží s mansardovou střechou. Dochovalo se kompletní balící zařízení s lisy od firmy TOS Rakovník. Stavební plány jsou uloženy v archivu Městského úřadu Žatec. Objekt je navržen k zápisu na seznam kulturních památek, včetně dochované technologie. Aktuálně jsou tyto prostory bez využití.

Obr. 9 Budova skladu, sušárny a balírny chmele v Kovářské ulici (Foto: autor)

Obr. 10 Fungující sklad v Zeyrově ulici (Foto: autor)

Sklad v Zeyerově ulici (obr. 10) je aktuálně využíván pro svůj původní účel. Současným vlastníkem je opět Chmelařství, družstvo Žatec. Prvním majitelem se stal Heinrich Melzer. Byl to významný chmelařský komisionář, který zprostředkoval prodej chmele a provozoval balírnu i pro ostatní obchodníky s chmelem. Roku 1945 přešlo vlastnictví na bratry Christlly. Objekt byl později znárodněn. Dochovaly se zde sirné komory, kontrolní otvory, klapky, dopravní pásy, násypky, lisy, vybavení údržbářské dílny a strojovna s motory včetně komína. Budova s technologií je navržená k zápisu na seznam památek.

Žatecký chmel si pěstitelé, zpracovatelé a obchodníci chrání již několik staletí. Kvalita je důsledně kontrolována. Roku 1539 se použilo první pečetidlo zaručující pravost žateckého chmele. Chmel z této oblasti se stal díky svým charakteristickým vlastnostem měřítkem pro stanovení ceny a kvality na světovém trhu. Nepoctiví obchodníci začali míchat žatecký chmel s méně kvalitnějším. Na ochranu poctivých obchodníků byl roku 1833 založen Chmelařský spolek. Členům zaručoval ochranu kvality a ceny žateckého chmele. Městská známkovna chmele zahájila svou činnost (obr. 11) roku 1884.⁴

Obr. 11 Správní budova Žatecké známkovny chmele s pracovníky, přivážejícími chmel z balíren a skladů ke známkování a certifikaci, začátek 20. stol. (Foto: Jan Wara, Archiv RMŽ)

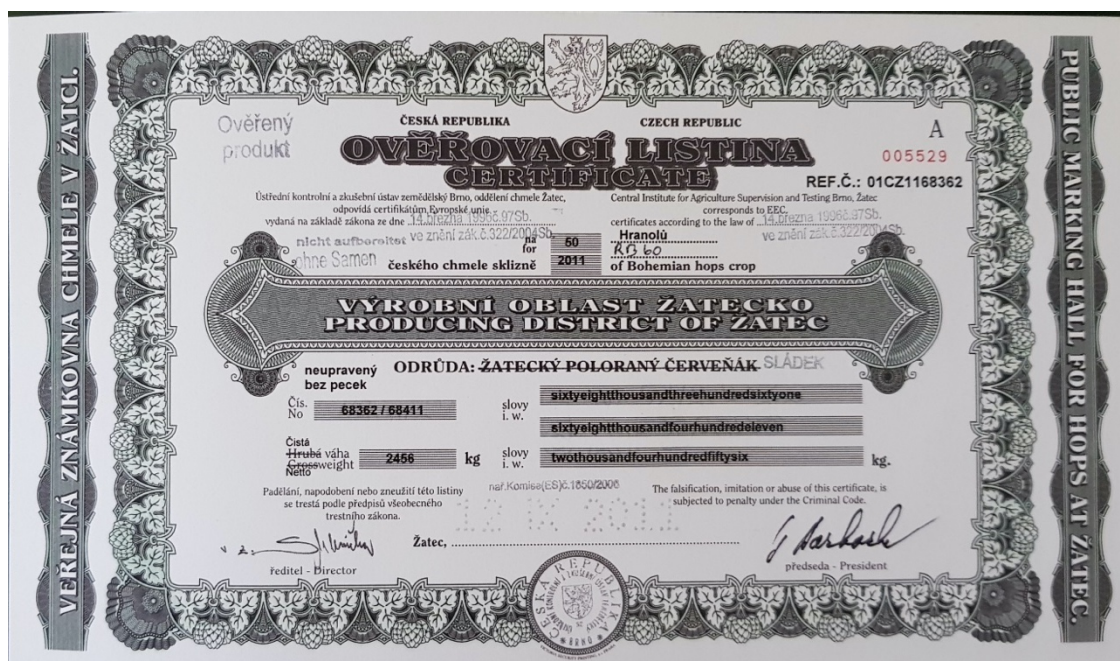
⁴ HLAVÁČEK, Petr a Jirí KOPICA. *Žatec*. Praha: Paseka, 2010. Zmizelé Čechy. ISBN 978-80-7432-021-7

Obr. 12 Pečeť na chmel České republiky
(Foto: autor)

Obr. 13 Plomby na žoky a hranoly (Foto: autor)

Obr. 14 Ověřovací listina pravosti a původu Žateckého chmele (Foto: Památky pěstování a zpracování a výroby piva na Žatecku, J. Vaníček)

Povinné známkování bylo zavedeno roku 1921. Ten samý rok byla uvedena do chodu Veřejná známkovna chmele.⁵ Nová správní budova známkovny a provozní sklad byly vystavěny na místě bývalé pošty.⁶ Objekt se nachází na Chmelařském náměstí. Prvními majiteli byly chmelařské instituce v Žatci. Realizace samotných budov proběhla v roce 1930–1932. Současným vlastníkem hlavní budovy známkovny je Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský. Provozního skladu pak Chmelařství, družstvo Žatec.

Dominantou objektu je správní budova žatecké známkovny chmele a chmelařských institucí (obr. 15). Na tuto administrativní budovu navazuje provozní část s prostory pro označování chmele a části skladiště.⁷ Aktuálně je v hlavní budově sídlo chmelařského oddělení Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského

⁵ HLAVÁČEK, Petr a Jiří KOPICA. *Žatec*. Praha: Paseka, 2010. Zmizelé Čechy. ISBN 978-80-7432-021-7

⁶ BARBORKA Vladimír, 2019. Rozhovor s vedoucím oddělení certifikace chmele ÚKZÚZ v Žatci 15. 12. 2019.

⁷ HLAVÁČEK, Petr a Jiří KOPICA. *Žatec*. Praha: Paseka, 2010. Zmizelé Čechy. ISBN 978-80-7432-021-7

s ředitelstvím v Brně (ÚKZÚZ). V podkroví se nachází byt, který je obýván správcem budovy.⁸ Budova je včetně mobiliáře prohlášena kulturní památkou.

Pěstitelé přivezli chmel v žocích do skladu, kde pracovali kontroloři, kteří ověřovali původ chmele. Založila se evidence pěstitelů a jejich chmelových odrůd. Pracovník žok zvažil, dal na něj šablonu s označením známkovny chmele a natiskl barvou text. Byla zde napsána odrůda, ročník sklizně a číslo žoku. Obal se zaplomboval (obr. 13) a zapečetil (obr. 12). Vystavěla se ověřovací listina (obr. 14), se kterou pěstitel šel do známkovny chmele, kde dostal proti poplatku certifikát, dokládající původ, hmotnost, a odrůdovou čistotu Žateckého chmele.⁹

⁸ BARBORKA Vladimír, 2019. Rozhovor s vedoucím oddělení certifikace chmele ÚKZÚZ v Žatci 15. 12. 2019.

⁹ BARBORKA Vladimír, 2019. Rozhovor s vedoucím oddělení certifikace chmele ÚKZÚZ v Žatci 15. 12. 2019.

Obr. 15 Správní budova Žatecké známkovny chmele, sídlo chmelařského oddělení ÚKZÚZ (Foto: autor)

Na známkovnu navazuje sklad a balírna chmele (obr. 11). Budova skladu byla postavena v roce 1928 na základě návrhu architekta Johanna Salomona. Prvním majitelem byla firma Deutschen Hopfenverkehrs Gesellschaft in Saaz. O devět let později byl naproti vystavěn sklad nový (obr. 16) podle architekta Josefa Heinzla. Současným vlastníkem je Chmelařství, družstvo Žatec. Tyto provozy jsou plně funkční. V současné době jsou však bez využití. Provoz byl ukončen roku 2012.¹⁰ Starý i nový sklad je podsklepený a drží je železobetonová konstrukce. Objekt s technologiemi je navržen k zápisu na seznam kulturních památek.¹¹ V roce 2007 bylo označení „Žatecký chmel“ zapsáno do rejstříku chráněných zeměpisných označení Evropské unie.¹²

¹⁰ BARBORKA Vladimír, 2019. Rozhovor s vedoucím oddělení certifikace chmele ÚKZÚZ v Žatci 15. 12. 2019.

¹¹ VANÍČEK Jiří, BAŽANT Petr, VALEŠ Vladimír, *Památky pěstování a zpracování chmele a výroby piva v Žatci*, Žatec: ateliér pro architekturu a projektování staveb. 2018. 130 s. (str. 99)

¹² *Český chmel: Czech hops = Der tschechische Hopfen*. Praha: Ministerstvo zemědělství České republiky ve spolupráci se Svazem pěstitelů chmele České republiky, 2017. 68 s. ISBN 978-80-7434-366-7. (str. 11)

Obr. 16 Sklad a balírna chmele vedle Žatecké známkovny chmele (Foto: autor)

Obr. 17 Chmelářské objekty, letecký pohled rok 2012 (Foto: Památky pěstování a zpracování chmele a výroby piva v Žatci, J. Vaníček)

- 1. Žatecká známkovna chmele*
- 2. Sklad a balárna chmele*
- 3. Sušárna, sklad a balárna chmele v Kovářské ulici*
- 4. Fungující sklad v Zeyrově ulici*

3.1.2. Měšťanský pivovar

Přemysl Otakar II. udělil Žatci roku 1265 důležitá privilegia. Město se stalo významným centrem obchodu, řemeslnictví a zemědělství. Již od středověku se v této oblasti rozvíjelo vinařství. Pěstování chmele zde začalo převažovat až od 16. století.

Pivo se od středověku vařilo tradičně nejprve po domech, poté ve společných pivovarech. V Žatci je vaření piva doloženo již od roku 1261. Vařilo se pivo s názvem Samec, které prý posilovalo mužnost. Během průmyslové revoluce byl Žatec velmi bohatým městem. Stavěly se zde budovy pro zpracování a skladování chmele. Tato plodina udávala kvalitu a cenu na evropském trhu. Město bylo plné obchodníků s chmelem, kteří byli převážně židovského původu.

Obr. 18 Historická fotografie západního pohledu na Měšťanský pivovar (Foto: archiv RMŽ)

Měšťanský pivovar v Žatci (obr. 18) existoval již od roku 1800. Byl postaven v místech bývalého středověkého hradu. Základní kámen byl položen roku 1798. Jako první začala fungovat sladovna v severovýchodním křídle. Oficiálně je uváděn rok založení 1801. V prvním roce se uvařilo 840 sudů piva. Dostavěla se průčelní budova. Pivovar je nejstarším průmyslovým podnikem ve městě. Objekt byl několikrát rozšiřován a přestavován.¹³

¹³ KRAUSOVÁ, Milada. *Z dějin průmyslu v Žatci*. Žatec: Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci, 2016. 126 s. ISBN 978-80-88075-04-2 (str. 4)

Obr. 19 Hlavní budova Žateckého pivovaru (Foto: autor)

Roku 1873 dostal pivovar ocenění za nejlepší ležácká piva. V roce 1945 připadl objekt pod národní správu. O tři roky později došlo k definitivnímu znárodnění pivovaru. Od roku 2001 je Žatecký pivovar s. r. o. (obr. 19) soukromým objektem anglického majitele, který investuje do technologického vybavení. O rok později byla představena nová řada výrobků. V roce 2006 dostal pivovar za svou nabídku výrobků ocenění na světovém pivním festivalu v Sydney. Z důvodu zvyšující se poptávky na trhu začal pivovar roku 2010 vyrábět bezlepkové pivo s názvem Celia. Téhož roku dostal výroční cenu F. O. Poupěte za společenský přínos pro rozvoj českého sladařství a pivovarnictví. Od roku 2014 je spolumajitelem pivovaru dánská pivovarnická firma Carlsberg. Následujícího roku prošly prostory pivovaru, rampy ve dvoře a venkovní fasáda velkou rekonstrukcí (obr. 21). Zároveň představil pivovar nové pivo Sedmý schod. V roce 2016 byla zpřístupněna Vodárenská věž s vyhlídkou. Tento projekt byl podpořen Ústeckým krajem, příspěvek poskytlo i Ministerstvo kultury. Téhož roku byla zrekonstruována kotelna, vnitřní dvůr a fasády. Roku 2017 představil závod nové pivo Plavčík. Předminulý rok v březnu byla zahájena rekonstrukce památkového objektu naproti pivovaru na Žižkově náměstí (obr. 20). Po jeho opravě zde má být umístěna stálá expozice Historie pivovarnictví na Žatecku.¹⁴

¹⁴ *Žatecký pivovar: Historie I Žatecký pivovar* [online]. [cit. 2020-03-08]. Dostupné z: <http://www.zateckypivovar.cz/historie>

Obr. 20 Budova Muzea pivovarnictví Žatecka (Foto: autor)

Obr. 21 Dekorační sud v objektu Žateckého pivovaru (Foto: autor)

3.1.3. Pivovar Dreher

Historie rodiny Dreherů (obr. 22), která je spjatá s vařením piva, sahá až do 18. století. Franz Anton Dreher působil ve Vídni jako číšník. Po roce 1760 si pronajal malý pivovar s hostincem. Později si zakoupil pivovar v KleinSchwechat¹⁵, který provozoval až do roku 1832.

Nejnámějším členem rodiny byl Anton Dreher starší. V roce 1836 převzal otcovu firmu a přikoupil další pivovary. Vlastnil také pivovar a statek v Měcholupech u Žatce, který významně přestavěl. Od roku 1912 začal vyrábět pivo pod značkou Michelob (česky Měcholupy). Od konce 19. století bylo toto pivo vyváženo do Spojených států amerických. Značka byla do USA prodána, a tak se dodnes v zahraničí vaří pivo pod značkou Michelob Beer. V samotných Měcholupech se však za první republiky vařit pivo přestalo a objekt pivovaru byl změněn na sladovnu. Většina částí objektu byla později zbořena.

¹⁵ Rakouské město Schwechat leží na jihovýchodním okraji Vídně, dnes se v jeho blízkosti nachází vídeňské mezinárodní letiště.

Obr. 22 Rodinná hrobka Dreherů ve Schwechatu u Vídně (Foto: Dreeher Saaz)

Anton Dreher starší byl zároveň významným politikem. Kromě toho je mu přisuzován vynález spodního kvašení piva. Každopádně se stal se prvním pivovarníkem, který tuto technologii začal v Rakousku používat. Jeho Lagerbier (Dreherův ležák) si získal ve své době velkou oblibu a získal s ním mnoho ocenění na zahraničních výstavách.

Vývozní pivovar v Žatci (obr. 23) je ovšem spojen s Antonem Dreherem mladším. Firmu převzal v roce 1870. Tento muž stojí za několika inovacemi ve svém oboru. Problémem tehdejší doby byla doprava spodně kvašeného piva na zahraniční výstavy. Díky Společnosti státní dráhy nechal zhotovit železniční vozy, které měly dvojitě dřevěné stěny a trojitý strop. Mezery byly vyplněny hoblinami. Pod podlahou byly plechové schránky na led. Na 30 hodin jízdy byla potřeba tuna ledu. Dosáhlo se však stabilní teploty 6–10 stupňů Celsia.

Anton Dreher mladší byl nositelem mnoha vyznamenání, mimo jiné získal i titul baron. Po vzoru svého otce přikupoval pivovary i pozemkový majetek. Přezdívalo se mu „pivovarský král“.

Počátkem 20. století mu patřily velkostatky Měcholupy, Milošice, Milíčeves, Radíčeves, Líčkov, Drahomysl, Želeč, Sádek, Deštnice či vysoká Libyně.¹⁶

Někdejší Dreherův pivovar nalezneme poblíž nádraží Žatec-západ, v ulici Chomutovská. Roku 1898 byla založena společnost s názvem Žatecký spolkový pivovar, která se na stavbě nového pivovaru podílela. Tento pivovar byl později přejmenován na Export-Brauerei, tedy Exportní pivovar. Projekt pro výstavbu byl schválen roku 1899. Za tři roky začala fungovat první sladovna. Na projektu pivovaru se podíleli žatečtí architekti a stavitelé Alois Daut, Josef Petrovský a Johann Salomon. Stavebním mistrem se stal Richard Kreisl z Hřebečska. Tato stavba v Žatci byla jeho první velkou zakázkou (obr. 28).

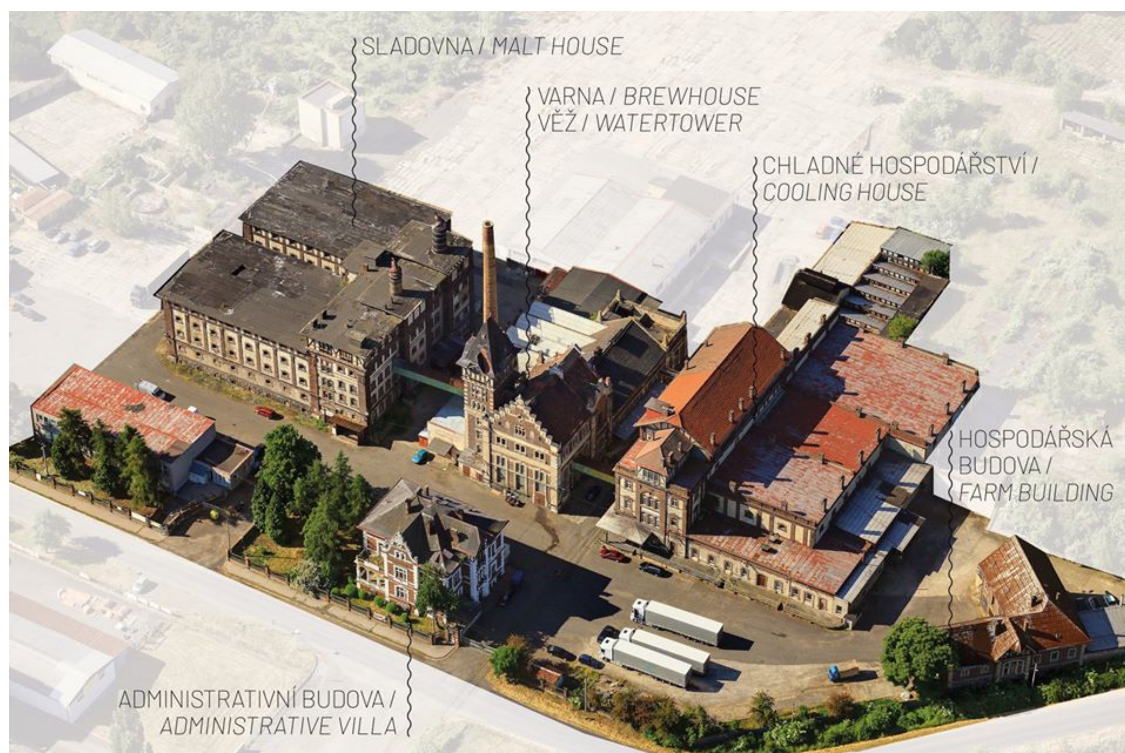

Obr. 23 Pohled na Dreherův pivovar. Počátek 20. století (Foto: Josef Wara, Archiv RMŽ)

Pivovar se pyšnil varnou s vodárenskou věží, kotelnou a strojovnou (obr. 24). Měl také dvě sladovny se dvěma hvozdy¹⁷. Vlastnil ležácké sklepy s lednicí a stáčírnu, správní budovu, pozemky, činžovní domy a další hospodářské příslušenství. Voda byla čerpána potrubím z nedaleké Ohře. Pivovar měl velmi výhodnou polohu u železniční dráhy, blízko nákladového nádraží. Do objektu vedou koleje ještě dnes.

¹⁶ KRAUSOVÁ, Milada. *Z dějin průmyslu v Žatci*. Žatec: Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci, 2016. 126 s. ISBN 978-80-88075-04-2 (str. 16–21)

¹⁷ Místo, kde se suší slad.

Obr. 24 Schéma částí Pivovaru Dreher (Foto: Dreher Saaz)

Výroba piva byla zahájena 19. března roku 1902. Pivovar vařil a až do roku 1948. Během své existence vedl několik soudních sporů o značku piva Urstoff (česky Pralátka či Pratok), (obr. 25, 26 a 27). První spor byl s plzeňským pivovarem Pilsner Urquell (Plzeňský Prazdroj), který si stěžoval na podobnost a zaměnitelnost názvu žateckého piva s plzeňským. Žatecký pivovar spor vyhrál. Značka se směla vyvážet, ale vždy s jasným označením místa výroby a názvem pivovaru. Vedle této značky vyvážel pivovar do Ameriky i Německa též pivo značky St. Hubertus (Sv. Hubertus).

Obr. 27 Pivní tácek Dreherova vývozního pivovaru. Pivo Pratok (Foto: Archiv RMŽ)

Obr. 26 Lahev od piva Urstoff (Foto: autor)

Obr. 25 Vývěsní štít Pratoku „Sudetoněmeckého kvalitního piva“ (Foto: Archiv RMŽ)

Obr. 28 Vstupní brána s administrativní budovou a pozůstatkem železnice do Pivovaru Dreher (Foto: autor)

Do roku 1914 byl výstav¹⁸ piva přibližně 85 000 hektolitrů ročně. Během první světové války byl zaznamenán útlum pivovarské produkce, až kolem roku 1928 dosáhl výstav 80 000 hektolitrů. Velká hospodářská krize s sebou přinesla opět pokles výroby, ovšem pivo se zde vařilo dál, a to i za druhé světové války. Po válce se výstav zvedl, již roku 1946 bylo uvařeno 60 000 hektolitrů. Pivovar však ztratil významného odběratele, poražené Německo. Zájem o žatecké pivo naopak vzrostl v Anglii, Francii, Švédsku a Nizozemí. Pivo bylo tehdy rozváženo šesti auty, jedním párem koní a jedenácti železničními vagóny. V pivovaru pracovalo 62 stálých zaměstnanců.

Během první poloviny roku však 1948 výroba piva nečekaně skončila. Na uzavření provozu měli podíl žatečtí funkcionáři. Důvody k tomuto kroku jsou dodnes nejasné. Některé budovy byly využity jako sklady družstva Jednota a začalo se s přestavbou objektu na konzervárnu (obr. 29). Započala zde výroba nealkoholických nápojů. Závod spadl pod velký podnik Biochema (později Fruta) Modřice jako provoz 84 Žatec. Roku 1950 vznikl podnik Severočeská Fruta (obr. 30), který sídlil v Sulejovicích. Spadaly pod něj všechny konzervářenské výroby v kraji. Téhož roku bylo v žateckém provozu instalováno zařízení pro výrobu ovocného vína, sirupů a dětské výživy (obr. 31). Konzervárnám v 50. letech dováželi suroviny drobní pěstitelé, od 60. let pak jednotná zemědělská družstva (JZD) a státní statky. Jejich produkce však nedostačovala, proto bylo zapotřebí dovážet suroviny i z Maďarska a Polska.

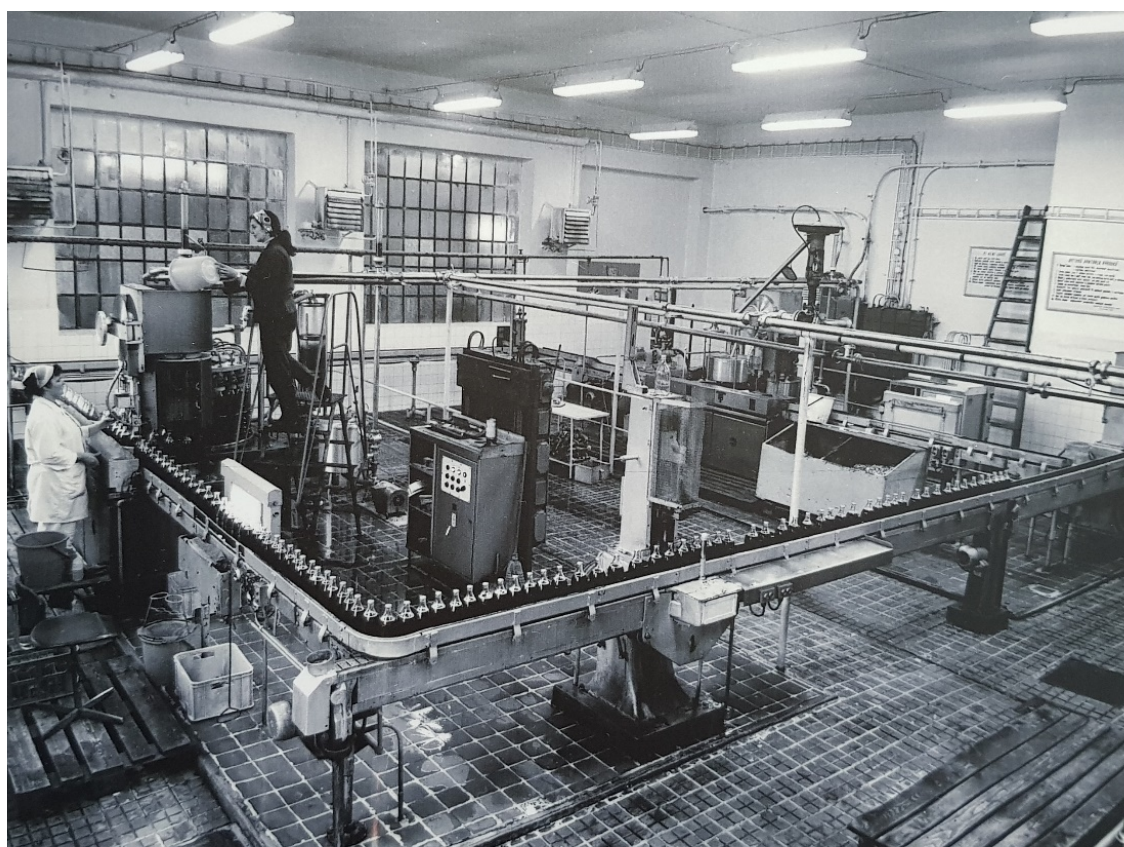
¹⁸ Celková produkce piva za určité období.

Obr. 29 Nálepka učebního oboru Konzervárka (Foto: Archiv RMŽ)

Obr. 30 Logo Fruty Žatec (Foto: Archiv RMŽ)

Obr. 31 Výrobní linka v žatecké Frutě v 80. letech 20. století (Foto: Archiv RMŽ)

Roku 1982 byl namísto dosavadní Severočeské Fruty transformován koncernový podnik se sídlem ředitelství v Ústí nad Labem. Od 1. ledna 1989 došlo k dalším změnám.

Koncernový podnik byl zrušen a místo něho vznikl státní podnik Konzervárny a droždárny Ústí nad Labem. Změny názvu a zařízení podniku se naštěstí v žateckém provozu nijak zásadně nedorazilo.

Nadpoloviční většinu zaměstnanců tvořily ženy. Průměrně zde pracovalo 230 lidí. K rekreaci byly zaměstnancům a jejich rodinným příslušníkům nabízeny stany a později chatky u Máchova jezera. Od 80. let bylo k dispozici i rekreační středisko ve Starých Splavech. Vybraní rekreanti mohli za odměnu odjet též na chatu do Krkonoš. Propagační brožura pro nábor nových pracovníků z téže doby slibovala odpočinek v socialistické cizině (Rujána, Balaton, Balt). Pracovníci mohli být též vybráni na zájezd ROH (Revolučního odborové hnutí) a navštívit Sovětský svaz, Maďarsko i Jugoslávii.

Výrobky z žatecké konzervárny se vyvážely do socialistických zemí, i na Západ do Velké Británie, Austrálie a Rakouska. Produkty pod značkou Labena byly dodávány do sítě zahraničního obchodu Tuzex, který umožňoval nákup za speciální poukázky (bony). Výrobky byly pravidelně prezentovány na velkých akcích, mezi které patřily Mezinárodní potravinářský salon Salima, výstava Země živitelka v Českých Budějovicích nebo Zahrada Čech v Litoměřicích.

Do konce 60. let se výroba rozšířila též na mošty a polotovary pro další nealkoholické nápoje. Zpracování ovoce v objektu bývalého pivovaru Dreher skončilo roku 2003. Od tohoto roku areál mnohokrát změnil majitele. Někdejší sladovnu dodnes vlastní žatecký pivovar.¹⁹ Ostatní budovy jsou majetkem soukromých osob a jsou pronajímány podnikatelům.

Město Žatec v roce 2017 představilo plán, jak by mohl být objekt využit. Znovu by se mělo vytvořit zázemí pro restauraci, pivovar, hotel či kongresové centrum. Město se od té doby snaží nalézt investora, který by byl vlastníkem celého areálu a pokusil by se o záchranu této technické památky.

Budovy působí stále monumentálně. Fasády jsou zděné z červených pohledových cihel, sokly a nároží byly vytvořeny ze žulových kvádrů nebo žnělce. Areál je součástí chmelařského dědictví Žatce. Od roku 2015 je celý objekt Dreherova pivovaru pod památkovou ochranou.²⁰ Dreherův pivovar byl nominován na seznam UNESCO.

¹⁹ KRAUSOVÁ, Milada. *Z dějin průmyslu v Žatci*. Žatec: Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci, 2016. 126 s. ISBN 978-80-88075-04-2 (str. 21 - 24)

²⁰ KINŠT, Petr. V bývalém pivovaru v Žatci by se opět mohlo začít vařit pivo. In: *Žatecký a lounský deník.cz*. [online]. 18.10.2017 [cit. 8.5.2019]. Dostupné z: https://zatecky.denik.cz/zpravy_region/v-byvalem-pivovaru-v-zatci-by-se-opet-mohlo-zacit-varit-pivo-20171018.html

3.1.4. Drátovna Telatko

Před rokem 1830 založil Anton Seidenköhl první továrnu na hřebíky v Žatci (obr. 32). Komplex jejích budov se dodnes nachází ve Svatováclavské ulici. Po dvaceti pěti letech výroby byla továrna prodána žateckému kotláři Wenzlovi Burgstallerovi. Následně se ve vedení vystřídal Anton Glassl a Louis Klinge. Vyrábělo se z kovu, převážně pro potřeby pivovarů. Objekt jedenkrát vyhořel.

V roce 1875 přešel podnik do vlastnictví Leopolda Telatka, který továrnu významně rozšířil. Nechal zvětšit budovu, přistavět komín a kotelnu. K továrně patřily také správní a obytné budovy. Vyráběli se zde drátěné hřebíky, dráty, hroty k hromosvodům i nábytkové kování. Pracovala zde přibližně stovka zaměstnanců.

Obr. 32 Budova tehdejší Drátovny Telatko (Foto: autor)

Během roku 1910 převzal výrobu syn Leopolda Telatko Karel, který později emigroval do Ameriky kvůli židovskému původu. Továrna byla roku 1938 zabavena ve prospěch Německé říše a připsána německému podnikateli Viktoru Emanuelovi Fissené. Během války zde pracovali čeští obyvatelé a francouzští zajatci.

V roce 1945 přešla továrna pod národní správu. Od roku 1945 nesla továrna název Šroubárna Žatec. V poválečných letech továrna vzkvétala. Výroba několikrát překročila plán dvouletky. Zaměstnanci měli vlastní dramatický, ochotnický kroužek a fotbalový klub. Výroba se začala postupně soustřeďovat do čtvrti u hlavního vlakového nádraží, kde byla postavena nová výrobní hala Šroubárny.²¹

²¹ KRAUSOVÁ, Milada. *Z dějin průmyslu v Žatci*. Žatec: Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci, 2016. 126 s. ISBN 978-80-88075-04-2 (str. 24 - 26)

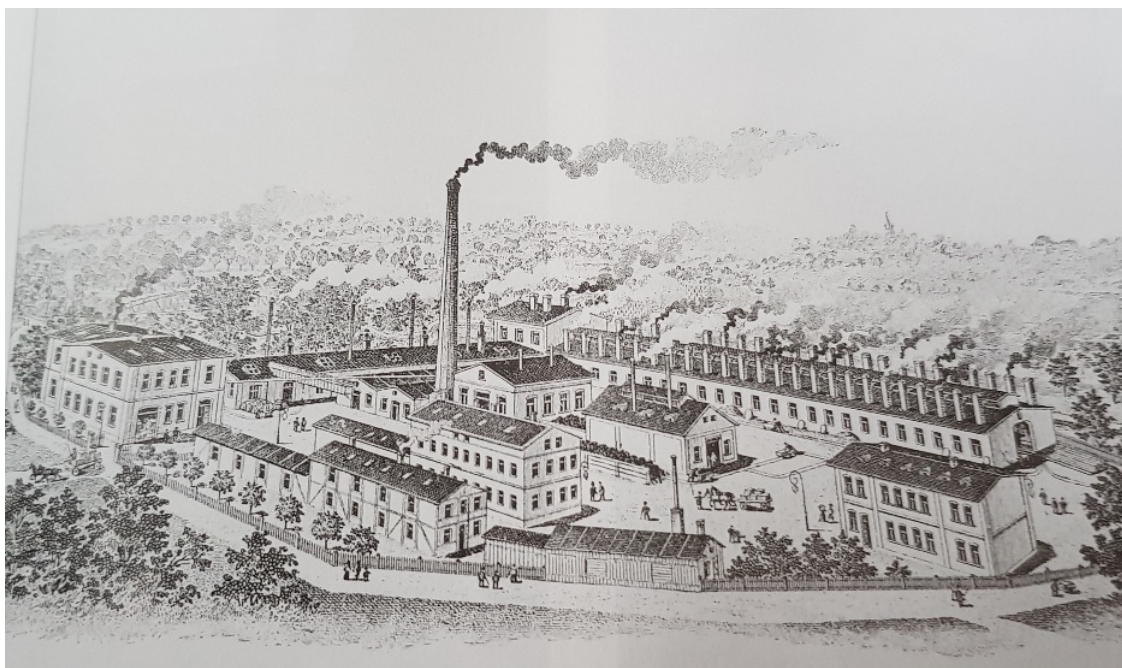
Obr. 33 Hlavní vjezd do objektu někdejší továrny Telatko (Foto: autor)

Objekt někdejší továrny Telatko (obr. 33) byl předán roku 1945 podniku Stanice pro pěstování chmele v Žatci (Chmelařství Žatec). Aktuálně slouží pro výrobu strojů pro obdělávání chmelnic a udržování chmele během růstu. Vyrábí se zde i vysokozdvizné plošiny pro zavěšování drátků ve chmelnicích. Zaměřuje se také na kompletní výrobu česaček a vzduchotechniku pro sušení chmele.²²

²²BARBORKA Vladimír, 2019. Rozhovor s vedoucím oddělení certifikace chmele ÚKZÚZ v Žatci 15. 12. 2019.

3.1.5. Mendlova továrna

Adolf Mendl si na levém břehu řeky Ohře v letech 1875–1878 postavil kotelnu, strojovnu a dílny (obr. 34 a 35). Továrna měla 60 strojů a využívala parní pohon. První název firmy by Saazer Hufnagelfabrik, (Žatecká továrna na hřebíky podkováky), (obr. 36). Zachovala se správná budova, ale stavby kovářské dílny dnes již neexistují. Rodina Mendlových vlastnila také železářství na hlavním žateckém náměstí.

Obr. 34 Mendlova továrna na počátku 20. století (Foto: Archiv RMŽ)

Obr. 35 Dvůr továrny v roce 2014 (Foto: Archiv RMŽ)

Obr. 36 Motiv hřebíků, podkovy a podkováků u vstupu do Mendlovy továrny (Foto: autor)

V roce 1884 přešla továrna do vlastnictví Emilie a Maxe Mendlových. Za jejich vedení vznikla budova skladiště výrobků, přízemní sklad materiálu a patrová budova zámečnických dílen. Rekonstrukcí prošla také strojovna a kotelna.

Hans Mustad z Norska zakoupil továrnu roku 1918. Během druhé světové války zde pracovali francouzští váleční zajatci. V roce 1948 byl objekt znárodněn. Poté se továrna stala třetí částí podniku Šroubárna Žatec, který fungoval až do roku 2003. Momentálně slouží areál jako sklady a dílny pro podnikatele.²³

3.1.6. Bechertova drátovna a šroubárna

V ulici Jana ze Žatce postavil Leopold Bechert továrnu na výrobu drátů, drátěných hřebíků, tažených obuvnických hřebíků, vrutů, závlaček, floků a šroubů. V létě roku 1887 byly stavební komisi předloženy stavební plány na výstavbu továrny, které obsahovaly správní budovu, hospodářské budovy, jednopatrové obytné budovy a vlastní továrny. O výstavbu se zasloužil Wilhelmem Fuchse. V prosinci roku 1887 byl povolen zkušební provoz továrny, pravidelný provoz pak začal 2. ledna 1888.

Velkovýroba postupně likvidovala malovýrobce, kteří prodávali na trzích a v podloubí na náměstí v Žatci. V továrně pracovalo 60–70 zaměstnanců. Výroba měla, na tehdejší dobu neobvyklé elektrické osvětlení, které poháněl parní stroj.

²³ KRAUSOVÁ, Milada. *Z dějin průmyslu v Žatci*. Žatec: Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci, 2016. 126 s. ISBN 978-80-88075-04-2 (str. 27)

V továrně roku 1903 přibyly nové kotelny a strojovna. Dnes již bohužel neexistují. O čtyři roky později byla vystavěna nová hala s kotelnou, parním strojem a strojovnou, kalírnou, brusírnou a se sklady.

Obr. 37 Lazaret za první světové války (Foto: Archiv RMŽ)

Roku 1910 založila rodina Bechertů akciovou společnost. Ve výrobě pracovalo přes 300 lidí. Během první světové války se Bechertova továrna proměnila na lazaret (obr. 37). Po vzniku samostatného Československa fungovala firma pod názvem jako Bechert & Co., továrna na drátěnky, šrouby a ocelárny, a.s. Firma vlastnila v Praze vlastní prodejní kancelář Vrut.

Za velké hospodářské krize musela továrna propustit více jak třetinu svých zaměstnanců.

Paul Bechert v roce 1938 emigroval, jelikož byl židovského původu. Nikdy se neangažoval v politice a byl zakladatelem žatecké zednářské lóže. Podporoval židovskou obec a místní spolky. Financoval márnici a vstupní halu na žateckém židovském hřbitově (obr. 38). Sám byl pohřben na starém židovském hřbitově v Žatci (obr. 39).

Obr. 38 Vchod do žateckého židovského hřbitova s prosklenou vstupní halou postavenou roku 1902 (Foto: archiv RMŽ)

Obr. 39 Dnešní podoba vstupu do židovského hřbitova, část vpravo původní byt hrobníka, vlevo márnice (Foto. Autor)

Dle nařízení ohledně zabavení židovského majetku v Sudetech byla továrna roku 1939 připsána (stejně jako Drátovna Telatko) podnikateli Viktoru Emanuelovi Fissené, který za pět let zemřel. Během války výroba velmi poklesla. Pracovali zde váleční zajatci, kteří zde i bydleli.

Roku 1946 přešla továrna pod n. p. Spojené ocelárny Kladno. O tři roky později připadla továrna pod nově zřízený národní podnik Drátovny a šroubárny se sídlem v Praze (viz následující kapitola).²⁴

3.1.7. Šroubárna Žatec

Drátovna Telatko, Mendlova továrna, Bechertova drátovna a šroubárna, byly po druhé světové válce spojeny do jednoho podniku.

Bývalá Bechertova továrna byla znárodněna roku 1945 a následující rok připadla pod Spojené ocelárny Kladno n. p. V lednu roku 1948 vznikl v prostorách velký požár, příčina nebyla nikdy objasněna. Při hašení nastaly záhadné potíže, nefungovaly hydranty, nebylo možné dostat se do dvora podniku, jelikož jeho brána byla uzamčena a nikdo zde nebyl. Továrna, jako jediná v republice, pracovala i na dodávkách do Sovětského svazu.

Z drátovny Telatko nabídli pomoc dělníkům, kteří by jinak přišli o práci. Požár zničil nejdůležitější část továrny, kterou byla Válcovna a Výrobná. Opět se postavila hlavní hala a obstaralo se zařízení pro výrobu. Továrna Telatko a Mendlova podkovárna byly od roku 1948 převedeny pod původně Bechertovu šroubárnu. Nový název zněl Spojené ocelárny n. p. závod Žatec. Roku 1949 byl tento závod začleněn pod nově zřízený podnik Drátovny a šroubárny se sídlem v Praze, již roku 1951 byl však opět samostatný, pod názvem Šroubárna Žatec (obr. 40, 41 a 43).

²⁴ KRAUSOVÁ, Milada. *Z dějin průmyslu v Žatci*. Žatec: Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci, 2016. 126 s. ISBN 978-80-88075-04-2

Obr. 41 Hlavní brána Šroubárny Žatec (Foto: autor)

Obr. 40 Bývalá administrativní budova Šroubárny Žatec dnes louží jako ubytovna (Foto: autor)

Obr. 42 Náhled do provozu Šroubárny Žatec (Foto: Archiv RMŽ)

Obr. 43 Znak Šroubárny Žatec (Foto: Archiv RMŽ)

Během padesátých let probíhala výstavba nové výrobní haly, díky které byly někdejší Bechertova a Mendlova továrna spojeny do jednoho objektu.

Kolem roku 1960 se v žatecké šroubárně zaučovali dělníci pro nově vybudovaný strojírenský závod ve Staré Lubovni.

Podnik čekalo mnoho reorganizací. Nastaly problémy se zásobováním, pracovní silou a s pomalou modernizací podniku (obr. 42). Nakonec se šrouby a hřebíky balily v automatických baličkách. Začalo se s povrchovými úpravami zinkem a zmodernizovalo se cementování šroubů. Ve výrobě převládla výroba spojovacích součástí technologií tváření za studena. Chmelařům dodávala továrna tuny drátů pro pěstování chmele (obr. 44).²⁵

²⁵ KRAUSOVÁ, Milada. *Z dějin průmyslu v Žatci*. Žatec: Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci, 2016. 126 s. ISBN 978-80-88075-04-2

Obr. 44 Bývalá prodejna Šroubárny (Foto: Archiv RMŽ)

Zaměstnanci továrny mohli navštěvovat dvě rekreační střediska – v Doubici a v Chřibské (sousední lokality na pomezí Česko-saského Švýcarska Lužických hor). Děti pracovníků obvykle jezdily na pionýrský tábor do Žerotína. Podnik měl i své byty, kterých však byl stále nedostatek. Většina se nacházela v části Žatce pod městskými hradbami. V 80. letech 20. století fungoval při podniku klub Jitřenka (obr. 45), kde se scházel oddíl házené a loutkářský kroužek. Loutkářský kroužek změněný ve spolek nadále funguje a spolu s městem se podílí na kulturních akcích v Žatci a okolí. Členové spolku se pravidelně scházejí a nacvičují loutkoherecká představení pro nejmenší děti.²⁶

²⁶ BARBORKOVÁ Hana, nar. 1969, 2019. Rozhovor s obyvatelkou města, Žatec 10. 10. 2019.

Obr. 45 Logo loutkového divadla Jitřenka

Oddíl házené TJ Šroubárna Žatec (obr. 46) je také stále aktivní. Jeho členové si postupně si vychovávají a trénují nové hráče. Každoročně pořádají plesy a různé kulturní akce.²⁷

²⁷ KETTNEROVÁ Hana, nar. 1949, 2019, Rozhovor s pracovnící Bonexu na pozici šička v letech 1974 – 1999, dcerou pracovníka ve Šroubárně, Žatec 10. 3. 2020.

Obr. 46 Logo oddílu Národní házené TJ Šroubárna Žatec

V samotném zaměstnání byl po roce 1948 kladen důraz na iniciativu pracujících. Tehdejší pracovník byl nucen pracovat stále lépe a více, velmi často přesčas a zadarmo. V módě bylo takzvané údernické hnutí. Zaměstnanci měli plnit plán na více jak sto procent po vzoru Sovětského svazu. Byly organizovány speciální údernické směny. Účastníci obdrželi údernické knížky, které je opravňovaly k přednostním nákupům v obchodech. Jména těchto pracovníků byla zveřejňována v tisku a zapisována do kronik.

Brigády socialistické práce (BSP) byly kolektivy v podnicích, které si vedly svoje vlastní kroniky, jež informovaly o životě v podniku a účastech členů (BSP) na akcích a oslavách. K povinným patřily oslavy Mezinárodního dne žen, účasti na oslavách 1. května či oslavách osvobození.

Tyto pracovní kolektivy mohly získat ocenění, které bylo odstupňováno. Ve šroubárně bylo více než deset Brigád socialistické práce. Jen jeden kolektiv dostal nejvyšší zlatý odznak za to, že se mu podařilo splnit požadavky pětiletého plánu o deset měsíců dříve.

K oceňovaným formám iniciativy patřilo v době socialismu zlepšovatelství. Šlo většinou o drobné vylepšení ve fungování provozu či v úsporách energie. Byla přímo vypisována témata pro toto hnutí. Evidoval se počet podaných návrhů i jejich přínos.

Další typickou součástí podniků v době komunistické diktatury byly Lidové milice. Závodní jednotka v žatecké šroubárně vznikla již v roce 1948. Člen měl cvičit se zbraní, být vzorem v plnění úkolů na pracovišti a ve vykonávání stranických a odborářských funkcí. Náplní byla též péče o mládež a jejich výchova ke „správnému

světovému názoru“. Členové pomáhali při povinné výuce branné výchovy ve školách a organizaci pionýrských táborů.

Od roku 1952 měla Šroubárna také tehdy povinnou civilní obranu. Jejím úkolem byla příprava na ochranu závodu v případě vojenského útoku ze Západu. Pracovníci měli být připraveni i na útok zbraní hromadného ničení. Členové civilní obrany se ale také cvičili pro případ nutných prací při živelných pohromách a při likvidaci provozních havárií. Kolektivům a členům hlídek byly udělovány diplomy a uznání. Civilní obrana tehdy úzce spolupracovala se šroubárenskými hasiči.

Pobočka Českého svazu vědeckotechnických společností vznikla v závodě roku 1956 a měla 44 členů. Organizovala kurzy, školení, besedy, přehlídky odborných filmů i tematické zájezdy.

Koncem 80. let velmi citelně chyběly byty pro pracovníky a místa ve školkách pro jejich ratolesti. Prostředí některých provozů bylo nezdravé. To vše vedlo ke ztrátě zájmu mladé generace o náročnou práci v továrně²⁸.

²⁸ Stará papírna – Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci, Z historie žateckého průmyslu – stálá expozice.

Obr. 47 Provozní hala po zastavení výroby z roku 2012 (Foto: Archiv RMŽ)

Rok 1989 přinesl řadu změn. Podnik byl přeměněn na akciovou společnost. Následně šly akcie do kuponové privatizace. Většinu akcií počátkem roku 1996 získal holding SPGroup. Šroubárna byla vyhlášena nejlépe řízeným podnikem v ČR ve svém oboru.

Od roku 1997 začal provoz šroubárny upadat. Nastala odbytová krize. Továrna začala propouštět a změnilo se vedení. Roku 2003 byli propuštěni poslední pracovníci. Podnik se dostal do konkurzu. Jeho cena byla odhadnuta na 97 milionů korun. Majetek byl rozprodán a části výrobní linky byly převezeny do Turnova, Německa i Polska. Areál dnes slouží jako sklady a dílny několika firem (obr. 47).²⁹

²⁹ KRAUSOVÁ, Milada. *Z dějin průmyslu v Žatci*. Žatec: Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci, 2016. 126 s. ISBN 978-80-88075-04-2 (str. 31 - 35)

3.1.8. Cukrovar

Akciový cukrovar (obr. 49) se nacházel blízko hlavního nádraží na Rooseveltově třídě. Počátkem 20. století patřil k největším žateckým podnikům. Spoluzakladatelem byl tehdejší starosta Žatce Dr. Theodor Hassman.

Výzva k upisování akcií byla zveřejněna roku 1871. Následně se sešel přípravný výbor akciové společnosti žateckého cukrovaru a jeho předsedou (či prezidentem) byl zvolen Josef Schöffl.

Rodák z Trnovan u Žatce. Patřil mezi významné chmelaře a podnikatele, ale snad ještě více byl znám jako hudebník. Vystudoval konzervatoř a práva v Praze a věnoval se také obchodu se chmelem. Patřil mezi spoluzakladatele městského divadla v Žatci. Roku 1834 založil ve městě smyčcový kvartet, byl odborníkem na komorní a klasickou hudbu. Inicioval založení tzv. hudebního salónku, který se nacházel v Žatci v Pražské ulici. Byla v něm založena kniha, kam se zaznamenávaly chyby všech, kteří zde hráli, bez ohledu na to, zda šlo o vzácné hosty, orchestry nebo o domácí amatéry. Josef Schöffl se stal také dirigentem a vedoucím místního pěveckého spolku. Žateckému hřbitovnímu kostelu daroval harmonium. Je pohřben na městském hřbitově (obr. 48).

Obr. 48 Hrobka rodiny Hassmanů a Schöfflů na žateckém hřbitově (Foto: autor)

Obr. 49 Železniční vlečka v Žateckém cukrovaru, počátek 20. století (Foto: Archiv RMŽ)

Stavba cukrovaru stála 80 000 zlatých a byla realizována stavitelem Markem z Prahy. Během 19. a 20. století došlo hned několikrát k rozšíření objektu cukrovaru (obr. 50).

Počátky cukrovaru však byly v Žatci velmi obtížné. Proto se novým ředitelem stal úspěšný cukrovarník Arnošt Mike z Kolína. Až třetí sklizňová kampaň³⁰ přinesla kladný hospodářský výsledek.

K akcionářům žateckého cukrovaru patřil i známý podnikatel Emil Škoda z Plzně se svou chotí Herminou. Společně vlastnili 120 akcií. V čele závodu stáli čtyři důležití lidé – technický ředitel a asistent, zástupce ředitele a účetní. Byl jim přiznán byt a podíl z čistého výtěžku cukrovaru. Roku 1884 k cukrovaru přibyl provoz v Kryrech, který však záhy svoji výrobu zase ukončil.

Cukrovar byl v rukou vesměs německých akcionářů až do roku 1911, kdy získala většinový podíl První česká akciová společnost pro rafinování cukru v Praze.

Podnik se poté úspěšně rozvíjel. Během roku 1920 byl značně navýšen kapitál. Pod podnik připadl i cukrovar v Krásném Dvoře. Firma byla zapsána v obchodním

³⁰ Jedna sezóna sklizně cukrové řepy.

rejstříku se sídlem v Žatci, novým ředitelem se stal Vavřinec Peiger. Významné slovo měl Julián Ječmen, který společně se svou rodinou vlastnil 900 kusů akcií z celkového počtu 3020.

V roce 1927 byla vybudována nová moderní kotelna se dvěma kotly. Kapacita se díky tomu zvýšila na 8 000 metrických centů řepy denně. Řepa byla dodávána z Hořetic, Krupé, Trnovan, Měcholup, Krásného Dvora, Vysokých Třebušic, Kaštic, Kněžic, Žaboklik a ze Žatce. Ze zbytků se vyráběly různé druhy melasového krmiva.

Poté, co byl Žatec připojen k Německé říši, přešel cukrovar k německé cukrovarnické společnosti. Bylo nainstalováno mnoho nové techniky, která umožňovala zpracování až 12 000 metrických centů řepy denně. Během druhé světové války zde pracovalo 70 válečných zajatců. V objektu cukrovaru pro ně byl zřízen tábor, jehož režim byl velmi podobný koncentračnímu táboru.

Po ukončení války byl cukrovar znárodněn a stal se součástí České společnosti pro průmysl cukerní. Pro stálé zaměstnance byly postaveny byty a moderní umývárny. Pro zlepšení produktivity práce byla v provozu provedena celá řada dalších oprav. Od roku 1963 patřil podnik pod Severočeské cukrovary n. p. v Lounech a později v Žatci.

Obr. 50 Budovy bývalého Cukrovaru (Foto: autor)

Podnik se často potýkal s nedostatkem pracovních sil, který nejčastěji řešil najímáním množství brigádníků. Roku 1980 byl uzavřen cukrovar v Havrani, který musel ustoupit těžbě uhlí. To mělo za následek zvýšení výroby v žateckém cukrovaru. Vzniklo nové uložště řepy v Dolánkách, moderní laboratoř, plavící linka a váhy. V 80. letech se

těž postavila nová kantýna a zmodernizovalo se sociální zařízení. Dobudovala se také mokrá linka na výrobu potravinářských vláknin.

Na trh byly uvedeny dva nové výrobky, Sinecal (vláknina pro potravinářské účely) a Kandys (krystaly hnědého cukru). Sinecal měl nízkou energetickou hodnotu a příznivě působil na odbourávání cholesterolu z krve. Vyráběl se zde také přírodní nerafinovaný cukr (obr. 51 a 52).

Obr. 52 Výrobek ze žateckého cukrovaru z 2. poloviny 20. století (Foto: Milada Krausová)

Obr. 51 Homole cukru ze žateckého cukrovaru (Foto: autor)

Po roce 1989 začaly české cukrovary postupně zanikat. Roku 1994 vznikla akciová společnost Severocukr, která byla tvořena čtyřmi závody: Postoloprty, Lovosice, Doksany (zde se pouze přepracovával cukr na tekutou podobu) a Žatec. Náhražka z cukrové řepy se požívala místo sladu při výrobě piva z důvodu nižších finančních nákladů.³¹ Největšími odběrateli v tehdejší době byly pivovary z Plzně, Rakovníka, Loun, Krušovic, Mostu a Ústí nad Labem.

O rok později bylo zpracováno rekordních 64,5 tisíce tun cukrové řepy. Byl opraven komín, zprovozněna balicí linka a vybudována nová sušárna. V závěru 20. století se nainstalovalo na komín zařízení na zachycování popílku v hodnotě několika milionů korun.

Během roku 1998 se objevila informace, že cukrovar i přes nejlepší výsledky z celé akciové společnosti nemá jistotu pokračování. Většinovým vlastníkem byla tehdy francouzská nadnárodní společnost, která patrně neměla zájem na pokračování výroby. K 31. prosinci téhož roku byli všichni zaměstnanci propuštěni. V roce 2000 bylo technologické zařízení demontováno a rozřezáno na kusy, které byly na vagónech odeslány do šrotu.

Vlastníkem areálu je dnes firma HP Pelzer, která vyrábí interiérové vybavení automobilů.³²

³¹ *Cukr a isoextrakt ve svijanském pivu*. Svijany pivovar – oficiální stránky PIVOVARU SVIJANY, a.s. [online], 2016 PIVOVAR SVIJANY, a.s. [cit. 29.06.2020].

Dostupné z: <https://www.pivovarsvijany.cz/clanky/cukr-a-isoextrakt-ve-svijanskem-pivu>

³² KRAUSOVÁ, Milada. *Z dějin průmyslu v Žatci*. Žatec: Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci, 2016. 126 s. ISBN 978-80-88075-04-2

3.1.9. Kartonážka

Roku 1886 založil první továrnu na výrobu papírového kartonu ve městě Johan Schöffl, syn Josefa Schöffla. O sedm let později ji koupil Moritz Rudolf Lüdersdorf. Po pěti letech nechal postavit novou budovu při silnici do nedaleké vesnice Radíčeves. Od roku 1878 se zde vyráběly lepenkové krabičky na léky, cukrovinky, kosmetiku a klenoty. Roku 1887 došlo k rozšíření podniku na základě projektu Josefa Petrovského. Firma získala i vlastní tiskárnu.

V 19. století byla přistavěna severní část kartonážky podle projektu Josefa Salomona. Nově se postavila budova na rohu dnešních ulic Studentské a Volyňských Čechů (obr. 53). Firma zaměstnávala přibližně tři sta lidí a vyvážela své výrobky po celé Evropě, ale i do Ameriky, Japonska a Austrálie. Za doby Rakousko-Uherska byla největší kartonážkou v celém mocnářství.

V roce 1901 proběhla oslava 25 let od založení továrny v budově dnes již zbourané Střelnice. Byli na ni pozváni všichni zaměstnanci a každý dostal malý dárek. Továrna slavila i životní jubilea svých věrných zaměstnanců

Obr. 53 Novější blok žatecké kartonážky na rohu ulice Studentské a Volyňských Čechů

Roku 1923 podnikatel Lüdersdorf zemřel a továrnu převzal jeho syn Rudolf, který ji vlastnil až do konce druhé světové války. Firma následně prodělala četné reorganizace.

Majitel prosperující firmy Moritz Rudolf Lüdersdorf se narodil v Sasku. Do Žatce přišel až po zakoupení žatecké kartonážky roku 1873. Jako evangelík poskytl finance na stavbu nedalekého evangelického kostela, fary a společenského domu. Tyto budovy zde stojí dodnes. Jeho žena Marie se také společensky angažovala. Během první světové války byla prezidentkou pobočky Červeného kříže, který organizoval péči o zraněné ve válce. Na městském hřbitově si rodina nechala postavit neorenesanční hrobku podle návrhu Josefa Petrovského. Hrobka v rohu hřbitova je dnes v havarijním stavu. Postupně se propadá podlaha a jsou poškozeny vnější i vnitřní dekorační prvky (obr. 54).

Obr. 54 Rodinná hrobka Lüdersdorfů na žateckém hřbitově (Foto: autor)

V závodě byly zaměstnávány hlavně ženy. Firma veškerou výrobu prováděla na zakázku. Různorodost výrobků vyžadovala velkou část ruční práce. Byli tudíž vyžadováni zruční a mnohostranní zaměstnanci.

Po druhé světové válce čekal kartonážku podobný osud jako jiné podniky – národní správa a posléze znárodnění.

Po roce 1958 se kartonážka stala součástí Severočeských papíren n. p. ve Štětí (obr. 56). Vyráběly se zde krabice z hladkých lepenek a papírové přebalové pytle. Výrobky odebírala příbramská firma na výrobu hraček Hamiro nebo karlovarská sklárna a porcelánka (obr. 55). V 70. letech přibyla výroba papírových tašek.

Roku 1974 zaměstnávala papírna 186 pracovníků. I v tomto podniku se za éry komunismu soutěžilo o ocenění za dobrou práci. V podniku pracovalo tehdy šest brigád socialistické práce.

Obr. 56 Ukázka z výroby Severočeské papírny (Foto: autor)

Obr. 55 Značka firmy Severočeské papírny (Foto: Archiv RMŽ)

V roce 1992 se závod oddělil od firmy ve Štětí a stal se samostatným právním subjektem. Pořídila se nová výrobní linka za 50 milionů korun. Produkce se zaměřila na papírové tašky a další odnosné obaly. Roku 1995 pracovalo ve výrobě kolem 70 lidí. Firma ještě potom dvakrát změnila majitele, ovšem nakonec stejně zkrachovala.

Areál bývalé papírny se rozhodla koupit roku 2005 developerská firma, která chtěla větší část zbourat a postavit zde supermarket. Proti tomuto záměru se zvedla velká vlna odporu, která byla podpořena tehdejším vedením radnice. Proto Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci podalo návrh na ministerstvo kultury na vyhlášení památkové ochrany celého areálu. Po obecních volbách na podzim 2005 přešel areál do vlastnictví města. Nakonec se umožnila výstavba supermarketu Lidl, ovšem výrobní budovy se podařilo před demolicí zachránit výměnou přístupové cesty k dvornímu traktu, což umožnilo výstavbu obchodu. V roce 2008 došlo k demolici architektonicky bezcenných budov uvnitř bloku. Po rozsáhlé rekonstrukci ke konci roku 2015 začala část papíren sloužit muzeu jako výstavní prostory s přednáškovým sálem, zároveň je zde depozitář Městské knihovny Žatec.

Pod památkovou ochranou je také původní Lüdersdorfova vila u kartonážky (obrázek 56). Pravděpodobně ji vystavěl Josef Petrovský. Ve stavebním stylu se mísí prvky lidové architektury s neorenesancí. K vile kdysi patřila i rozsáhlá zahrada s posezením. Vila byla obývána potomky zakladatele až do konce druhé světové války. Následně sloužila jako závodní jídelna pro zaměstnance, byl zde dokonce i sklad civilní obrany. Objekt je na první pohled ve špatném stavu. Nakonec ho zachránilo zařazení mezi památkově chráněné stavby, ovšem na svou celkovou rekonstrukci stále čeká.³³

Obr. 57 Bývalá vila továrníka Moritze Rudolfa Lüdersdorfa (Foto: autor)

³³ KRAUSOVÁ, Milada. *Z dějin průmyslu v Žatci*. Žatec: Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci, 2016. 126 s. ISBN 978-80-88075-04-2

3.1.10. Bonex– Závody Boženy Němcové se sídlem v Teplicích

Roku 1965 začala v Žatci pracovat pobočka teplického podniku Bonex (obr. 59). Ten měl celkem 11 poboček, desátou v pořadí byla právě ta žatecká (obr. 58). Podnik měl nejprve k dispozici dílnu pro osmdesát žen, která byla provizorně otevřena v papírně. Ženy tam obvykle pracovaly na dvě směny. Podnik Chmelařství zanedlouho poskytl Bonexu další prostory v Zeyerově ulici. V letech 1967–1969 byl vystavěn nový závod v Plzeňské ulici. Stavba byla podle Kulturního měsíčníku Žatecka dokončena přesně v termínu. Stěhování nábytku z pronajatých prostor proběhlo během jednoho víkendu. V roce 1971 pracovalo v Bonexu již 378 zaměstnanců. Vyráběly se zde luxusní pletené výrobky, které šly hlavně na export. Vyváželo se do Sovětského svazu a do ciziny. V 80. letech se zde vyrábělo pletené prádlo a plyšové oděvy. Ročně se obměnilo až 250 druhů výrobků z důvodu zachování módních trendů. Na domácím trhu se výrobky nedaly skoro sehnat.

Obr. 58 Vchod do tehdejší budovy Bonexu (Foto: autor)

Ve 20. století se podnik potýkal s problémy. Práce byla nárazová z důvodu pozdní dodávky materiálu. Provoz se také stále potýkal s nedostatkem pracovníků.³⁴ V rámci podniku se zřídila speciální dílna na výrobu polstrování do autosedaček. Pracovnice se jely nejprve zaučit do jiného závodu. Efektivitu práce a plnění norem zvýšila nově zavedená pásová výroba. Pokud se nestíhalo, chodilo se do práce o víkendy nebo o svátky. Tato dílna na výrobu polstrování dětských autosedaček však po několika letech zanikla, kvůli problematickým, a hlavně neustále opožděným dodávkám látek na výrobky. Ženy z této dílny se tudíž vrátily zpátky k ostatním, které šily konfekční oblečení.

Za jednotlivé dílny odpovídaly mistrové, které sestavovaly týmy pro výrobu. Každé pracovníci obvykle šla určitá fáze výroby lépe, proto docházelo ke specializaci. Látky se ve stříhárně nastříhaly, poté přivezla mistrová kusy látek na dílnu, kde se sešívaly. Jedna pracovnice dělala třeba dírky na knoflíky, další knoflíky přišívala. Sešívání se vždy z rubové strany. Mistrová následovně odvezla ušité oblečení na vozících do místnosti, kde byly starší ženy, které oblečení obracely na líc. Oblečení se napařilo a zapnulo. V další místnosti ženy oblečení balily a kontrolovaly. Zboží se následně odvezlo do skladu, kde čekalo na odvoz.

Po roce 1989 byla výroba Bonexu ukončena.³⁵ Následně se provoz obnovil a byl přejmenován na Milux – Jitex Písek, výroba oděvů tedy pokračovala. Do roku 2000 byl

Obr. 59 Budova továrny Bonex v Plzeňské ulici roku 1975 (Foto: Archiv RMŽ)

³⁴ KRAUSOVÁ, Milada. *Z dějin průmyslu v Žatci*. Žatec: Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci, 2016. 126 s. ISBN 978-80-88075-04-2

³⁵ KRAUSOVÁ, Milada. *Z dějin průmyslu v Žatci*. Žatec: Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci, 2016. 126 s. ISBN 978-80-88075-04-2 (str. 117)

ředitelem Karel Sedláček. Poté se stal vlastníkem soukromník z Prahy. Ředitelem se stal Ing. Pichrt.

Po roce 2001 celý objekt koupila společnost Atropos, která se zabývala kompletováním kabelů. V části budovy sídlila stále menší šicí dílna, kde se vyráběla konfekce až do roku 2018. Ředitelem byl p. Blažek.³⁶

V roce 2002 průmyslový objekt koupila firma Arantronic Enterprises s. r. o., která zde sídlí dodnes. Zabývá se kompletováním telekomunikačních kabelů. Ředitelem této firmy je Jiří Hajný.³⁷

Část, kde byly dříve šicí dílny, si pronajímá firma Danielson s. r. o. Vyrábí a tisknou zde potisky na trička, které si nechává dovážet z různých oděvních firem.³⁸

3.1.11. Cihelny

V okolí města se dříve nacházelo několik ložisek kvalitního materiálu pro výrobu cihel a cihelny v Žatci existovaly již od středověku. První doklad o tom máme již z roku 1380, kdy Vítek z Valdštejna dal roku 1380 v zastoupení krále Václava IV. souhlas ke zřízení cihelny a vápenky. Městu měla nová cihelna vyřešit nedostatek vápna, cihel a dalšího stavebního materiálu. Později byla cihelna prodána panu Alexiovi. Vyráběli se zde cihly, tašky a dlaždice. Měšťané měli možnost levnějšího nákupu.

V závěru 19. století bývalo v Žatci a jeho okolí několik cihelen (obr. 60). Materiálem pro výrobu je hlína a jíl. Dvě cihelny se nacházely na severozápadě města při silnici na Hořetice. Další se nacházela na místě zvaném „Na Astře“. Tuto cihelnu vlastnil nejprve Adolf Lustig, následně ji převzal Edmund Stern a po něm Adolf Weis. Počátkem 20. století se opět vrátila do vlastnictví rodiny Sternů. Od roku 1918 firma používala název Astra-Werke. Roku 1933 ji převzal Alois Kaiser. Firma sídlila na adrese Mostecká 1225 v Žatci a byla proslulá svými kvalitními výrobky. Patřil k ní i statek s polnostmi o rozloze 74 ha.

³⁶ KETTNEROVÁ Hana, nar. 1949, Rozhovor s pracovnící Bonexu na pozici šička v letech 1974–1999, Žatec 10. 8. 2019.

³⁷ HAJNÝ Jiří, Rozhovor s ředitelem firmy Arantronic Enterprises s. r. o., Žatec 20. 9. 2019.

³⁸ KETTNEROVÁ Hana, nar. 1949, Rozhovor s pracovnící Bonexu na pozici šička v letech 1974–1999, Žatec 10. 8. 2019.

Obr. 60 Pozůstatek cihelny na hranici města Žatce a vesnice Hořetice (Foto: autor)

Alois Kaiser byl synem majitele cihelny v Kryrech (městečko cca 20 km jihozápadně od Žatce). Během první světové války se stal důstojníkem a obdržel několik vyznamenání za statečnost. Po válce se oženil a převzal otcovu cihelnu. Do Žatce přišel roku 1933 a záhy se stal členem Sudetoněmecké vlastenecké fronty (Sudetendeutsch Heimatfront), která se v roce 1935 změnila na Sudetoněmeckou stranu. Roku 1938 se stal starostou Žatce. Během roku 1942 dobrovolně narukoval a stal se kapitánem. Po válce byl se svou rodinou odsunut a usadil se v Dolním Sasku. Zemřel roku 1986.

Bývalá Kaiserova cihelna po druhé světové válce dlouho nefungovala. V roce 1945 sloužila jako tábor sovětské armády. Následné pokusy o obnovení provozu skončily nezdarem, hlavně pro nedostatek pracovních sil a odborníků na výrobu cihel. Roku 1947 přešla cihelna pod správu národního výboru. Konečně se podařilo zajistit schopné pracovníky a cihelna začala opět vyrábět. Provoz cihelny byl ovšem velmi drahý, protože podnik neměl vlastní studnu a bral tudíž vodu z městského vodovodu. Bývalý majitel Kaiser totiž jako člen obecního zastupitelstva mohl odebírat vodu zcela zdarma. Roku 1948 bylo plánováno uzavření cihelny, město však tomuto kroku zabránilo. Od roku 1968 byla pak z části cihelny zřízena velkovýrobna kuřat pro podnik Xaverov (obr. 62), která je zde dodnes.

Obr. 62 Bývalá cihelna v Perči na počátku 20. století (Foto: Archiv RMŽ)

Obr. 61 Budovy firmy Xaverov (Foto: autor)

Další cihelny se nacházely v Perčském údolí, které leží na jihu od města (obr. 61). Roku 1881 zde založila cihelnu rodina Schöffflů. Ta pak několikrát změnila majitele. Část budov zde stále stojí a jsou využívány soukromníky pro zemědělské podnikání. V prostorách staveb jsou seníky a stáje pro koně.

Obr. 63 Pozůstatky budov bývalé cihelny v Perčičce (Foto: Milada Krausová 2015)

Při těžbě materiálu pro výrobu cihel se našly z různých cihelen archeologické nálezy, které jsou dnes uloženy v muzeu K. A. Polánka v Žatci.³⁹

Vedle budov Na Astře a v Perčičce (obr. 63) se kdysi dříve vozil komunální odpad. Byly tam velké skládky. Odpadky se zavezly zeminou a dnes po nich nejsou ani památky.⁴⁰

Většina cihelen byla soukromých, pouze jedna městská. Byla postavena nedaleko městského koupaliště. Nejdříve využívala hlínu, která se těžila nedaleko továrny Telatko. Později se těžilo jihozápadně od města. Tato cihelna však byla zbořena již roku 1903. Ostatní cihelny neměly dlouhého trvání.

Po cihlářské výrobě se v Žatci a jeho okolí místy dochovaly zbytky budov. Výroba krytin a cihel však úplně zanikla.⁴¹

³⁹ KRAUSOVÁ, Milada. *Z dějin průmyslu v Žatci*. Žatec: Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci, 2016. 126 s. ISBN 978-80-88075-04-2.

⁴⁰ KETTNEROVÁ Hana, nar. 1949, 2019. Rozhovor s dcerou pracovníka ve Šroubárně, zaměstnanec Bonexu, Žatec 10. 3. 2020.

⁴¹ Stará papírna – Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci, Z historie žateckého průmyslu – stálá expozice.

3.1.12. Mitop – továrna na výrobu plstí a houní

Roku 1909 vznikla na břehu řeky Ohře továrna, která se zabývala výrobou plstí a houní. Spadala pod firmu v Dittersdorfu u Chemnitz v Sasku. Zakladatelem celého podniku byl Arthur Gehlert. Pobočka v Žatci nesla název Ditterdorfer Filz- und Kratzentuchfabrik in Saaz (Dittersdorfská továrna plstí a houní v Žatci).

Město poskytlo pozemek u řeky bezplatně. Firma byla po dvacet let osvobozena od daní z důvodu splněného slibu vytvoření sta míst pro nové zaměstnance.

Rozjezd továrny byl rychlý. Žatecká pobočka vyvážela své výrobky po celé Evropě i do zámoří. Většinou se jednalo o jemné druhy plstí, které se využívaly pro obuvnický a textilní průmysl (obr. 64). Výrobky byly rovněž úspěšně prezentovány na tuzemských výstavách.

Ve 30. letech 20. století, během hospodářské krize, byla továrna na Štědrý den roku 1936 uzavřena. Naopak během druhé světové války továrna s pozměněným sortimentem svou výrobu obnovila. Vývozním zbožím se staly tapiserie, konfekce i různé dekorace, hlavním výrobním programem však byla výroba plstí pro vojenské účely, která převyšovala 180 tun za kalendářní rok.

Po válce přešel podnik pod národní správu. V roce 1947 měl závod 53 zaměstnanců. Místní mu přezdívali Plst'árna. V létě roku 1947 pracovali zaměstnanci jako brigádníci v zemědělství, zatímco v závodě probíhaly opravy a modernizace.

Od roku 1948 spadala továrna pod národní podnik v Mimoně – MITOP Mimoně, n. p., závod Jana Švermy. Podnik se stal nositelem socialistického vyznamenání. Ve 20. století bylo funkčních 5 závodů. Žatecký závod byl číslem 5.

Nejprve se pracovalo na jednu směnu, postupně se ale počet zaměstnanců zdvojnásobil, tak že v roce 1959 byl zaveden dvousměnný provoz. Mitop se sídlem v Žatci se zaměřoval na výrobu technické, sedlářské i klasické metrové plstí. Ročně se jí vyrobilo kolem 300 tun.

Obr. 64 Ukázka z výroby MITOP (Foto: autor)

Plst' se používala především pro výrobu hraček, v obuvnickém a oděvním průmyslu. Plst' vyráběná v metrech se vyvážela zejména do socialistických zemí, ale i na Západ, např. ve Finsku používali český materiál pro výrobu bot. Plst' technického rázu se využívala při výrobě těsnění a olejových filtrů.

Po roce 1986 se začala plst' vyrábět novou technologií. Během prvního roku bylo vyrobeno kolem 800 tun. Hlavní využití tohoto materiálu se mezitím posunulo od obuvnického a oděvního průmyslu ke stavebnictví (jako tepelná izolace), strojírenství a při výrobě automobilů.

Pracovníci závodu mohli využívat podnikovou rekreaci v tuzemsku a v Bulharsku. Závod vlastnil také obytný přívěs, který se umísťoval do rekreačních oblastí. Pravidelně byl podnikem zajišťován programy pro děti zaměstnanců formou pionýrských táborů. Pracujícím podnik umožňoval půjčky a zprostředkoval byty.

Obr. 65 Vstupní brána podniku HP Pelzer (Foto: autor)

Po sametové revoluci byla výroba v Mítově ukončena.⁴² V areálu továrny se však v roce 1996 usídlila firma HP-Pelzer s.r.o. Žatecký závod spadá společně se třemi dalšími pod Adler Pelzer Group (obr. 65). Vyráběly se zde díly tehdy čtvrté generace Volkswagen Golf a první generace Škoda Octavia. Hlavním produktem dnešní výroby jsou polyuretanové izolace do motorového prostoru, textilní izolace pro zavazadlový prostor a podlahy interiérů.

Podle ředitele Radima Foldy by se měl obrat firmy zvýšit v následujících letech až o 20 % díky rozšíření dodávek i pro kamiony.⁴³

⁴² Stará papírna – Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci, Z historie žateckého průmyslu – stálá expozice.

⁴³ HP-Pelzer, s.r.o.: Významný dodavatel automotive dílů plánuje zvýšení obratu až o 20 % [online]. [cit. 2020-03-30]. Dostupné z: <https://www.prumysldnes.cz/exkluzivni-rozhovory/hp-pelzer-sro-160110>

3.1.13. Továrna na výrobu pian Leo Sieber

Žatec proslavily ale také hudební nástroje značky Leo Sieber, oceňované pro svoji kvalitu. Prodejní prostory (obr. 66) firmy byly v dnešní ulici Volyňských Čechů č.p.743. V současnosti je zde prodejna brýlí STADAK optik.

Obr. 66 Prodejna pian a koncertních křidel z produkce továrny Leo Siebera (Foto: Archiv RMŽ)

Továrna Flügel & Pianofabrik Leo Sieber Saaz nebo také Erste Saazer Piano Fabrik se objevuje v tisku od roku 1909, avšak více než rok před tím začal Sieber s vlastní výrobou pianin. Jeho poradcem byl tehdy tehdy známý skladatel ze Žatce Ferdinand Sabethil. Sieber již roku 1913 prezentoval svá pianina na Česko-německé výstavě v Chomutově. V témže roce

Leo Sieber zakoupil pro svou výrobu pian velkou budovu v Čeradické ulici č. p. 1014. Dnes je tento objekt sídlem Technických služeb Žatec (obr. 67). Dům vlastnil společně se svou manželkou Evou. Prodejna pian zůstala v ulici Volyňských Čechů, ovšem dnes v domě č. p. 325, kde nyní sídlí Realitní a účetní kancelář.

*Obr. 67 Bývalá továrna na výrobu pian pod značkou Leo Sieber v Čeradické ulici
(Foto: autor)*

Ve výrobě hudebních nástrojů pokračoval i jeho syn. Pod jménem Leo Sieber vyráběla továrna až do konce druhé světové války.

Zakladatel továrny Leonard (Leo) Sieber zahynul v internačním táboře pro sudetské Němce v Postoloprtech roku 1945, kde byl ubit dozorci. Odehrál se zde, jeden z největších masakrů na sudetských Němcích po válce. Řadu let se tyto informace nezveřejňovaly.⁴⁴

Byl milovníkem různých druhů umění. Prameny dokládají, že rád navštěvoval zámek Líčkov nedaleko Žatce (obr. 68), sídlo známého malíře Otakara Brázdy a jeho manželky Amélie. Po smrti syna zakladatele se stal správcem Sieberovy žatecké továrny Bohumil Janouš. Byl původně z jiné výroby, ale obchodoval se Sieberovou firmou. Po druhé světové válce se stal národním správcem a část vybavení jeho někdejší firmy koupil a prodával hudební nástroje pod svým jménem.

Piana byla údajně velmi známá ve světě a vyvážela se i do Palestiny. Výroba tohoto podniku zanikla kolem roku 1956.⁴⁵

⁴⁴ Postoloprty – Největší poválečný masakr Němců | Krvavá léta | TelevizeSeznam.cz. Televize Seznam – Internetová televize, filmy, seriály a videa online zdarma [online]. 1996 [cit. 29.06.2020]. Dostupné z: <https://www.televizeseznam.cz/video/krvava-leta/postoloprty-nejvetsi-povalecny-masakr-nemcu-302917>

⁴⁵ Stará papírna – Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci, Z historie žateckého průmyslu – stálá expozice.

Obr. 68 Vstupní brána zámku Líčkov, který aktuálně obývá paní Marie Brázdová, manželka malíře Otakara Brázdy (Foto: autor)

3.2. Aktivita obyvatel

3.2.1. Spolek A Dál

Nedávno vznikl v Žatci spolek nadšenců s názvem A dál Tvoří ho mladí lidé, kteří se věnují architektuře a veřejnému prostoru ve městě. Od jara 2018 se věnují lokalitě v Podměstí (obr. 69). Usilovali o vypsání architektonické soutěže pro obnovu veřejného prostranství před kulturním domem Moskva a obchodním domem Zlatý chmel. V červnu roku 2019 se jim v této věci podařilo přesvědčit zastupitele měst. Soutěžící mohli podávat své návrhy do konce června tohoto roku.

Město Žatec se rozhodlo více přiblížit návštěvníkům Dreherův vývozní pivovar a tím pomoci nalézt vhodného investora. Spolek A dál po dohodě s městem zajišťuje komentované prohlídky pro turisty i místní obyvatele. Objekt by měl také ožít díky kulturním akcím, které by se zde měly v jeho objektu pod záštitou spolku pořádat.

Dalšími z oblíbených akcí spolku jsou cyklistické vyjíždky s výkladem po Žatci. Předem vypsané termíny jsou vždy tematicky zaměřené. Plánovaná březnová vyjíždka v letošním roce měla mít téma Žatecký industriál, cílem byla návštěva jednotlivých průmyslových objektů.⁴⁶

Tento spolek se snaží přiblížit obyvatelům města Žatce místní historii a ukázat, že když se lidé spojí, tak mohou zapomenutá místa znovu společně uvést k životu.

Obr. 69 Pozvánka spolku na úklid v Podměstí města Žatce (Foto: autor)

⁴⁶ A dál? domů / A dál? [online]. Dostupné z: <http://www.adalprojekt.cz/index.php>

3.2.2. Vzdělávání žáků

Chmelařské muzeum Žatec (obr. 70) v minulém roce uskutečnilo pilotní projekt pro žáky 4. třídy jedné ze základních škol v Žatci. Jehož cílem bylo seznámit žáky s historií a současností pěstování chmele na Žatecku. Projekt byl rozdělen do dvou částí. První byla zaměřena na historii a druhá na současnost.⁴⁷

Žáci dostali pracovní listy v kroužkové vazbě, kde měli uvedeny podstatné informace a úkoly, které ve skupinách postupně plnili. Pracovníci muzea vzali žáky na procházku městem a ukázali jim mnohé historické budovy. Navštívili s nimi i několik historických průmyslových objektů, které jsou úzce spojeny se zpracováním chmele. Na konci projektu vytvořili žáci prezentaci pro ostatní třídy s informacemi, které se dozvěděli.

Po vyhodnocení úspěšnosti projektu by Chmelařské muzeum Žatec rádo postupně přineslo projekt do dalších základních škol ve městě a tím přispělo ke zvýšení povědomí o zapomenuté historii dnešním dětem.⁴⁸

Obr. 70 Komplex budov Chmelařského muzea s majákem na náměstí Prokopa Velkého (Foto: www.e-region.cz)

⁴⁷ VALEŠ Vladimír, Žatec – město chmele, Zpráva o průběhu projektového týdne. http://www.chmelarskemuzeum.cz/images/PT_zprava.pdf, [online]. [cit. 29.06.2020].

⁴⁸ VALEŠ Vladimír, 2019. Rozhovor s ředitelem Chmelařského muzea v Žatci, Žatec 24. 5. 2019

4. Praktická část

Praktická část má dvě základní kapitoly, jednak výzkum povědomí o žateckých podnicích, které vznikly před rokem 1945 (z iniciativy místních Němců, resp. německy mluvících Židů) mezi současným žateckým obyvatelstvem. A za druhé didaktické zpracování tématu Historické průmyslové objekty v povědomí žateckého obyvatelstva.

Ze zkušenosti a rozhovoru autorky s veřejností v rámci předběžného průzkumu byla zjištěna nízká hodnota povědomí a vysoká míra chybovosti odpovědí vztažená k tématu o historických průmyslových objektech v Žatci. V důsledku toho byly stanoveny dílčí cíle výzkumu a hypotézy.

4.1. Výzkum povědomí obyvatelstva o historických průmyslových objektech v Žatci

4.2. Cíl výzkumné části

Hlavním cílem mého výzkumu bylo zjištění povědomí současného obyvatelstva Žatece o historických průmyslových objektech ve městě, které byly postaveny do roku 1945, tedy do odsunu zdejšího německy mluvícího obyvatelstva. Důležitým parametrem přitom bylo sledovat uvedené povědomí respondentů v závislosti na jejich věku.

4.2.1. Dílčí cíle

Jako dílčí cíle výzkumu jsem si definovala tyto:

1. Zjistit, které objekty, respektive jejich minulost, jsou v historickém povědomí současných Žatečanů relativně známé a které téměř neznámé.
2. Zjistit, zdali věk obyvatel ovlivňuje povědomí o historických průmyslových objektech.
3. Zároveň jsem ještě připojila dva dílčí cíle, které se týkají jedné konkrétní historické průmyslové provozovny:
4. Zjistit míru znalosti původního využití Ludensdorfovy vily a náležitost k historickému průmyslovému objektu.
5. Zjistit, zda obyvatelé poznají na fotografii komín od zbourané cihelny.

4.2.2. Formulace hypotéz

1. Předpokládám, že dotazovaní respondenti mají větší povědomí o pivovarech v Žatci (Žatecký pivovar a Dreherův pivovar) než o průmyslových budovách typu cihelna a kartonážka. (viz dílčí cíl 1.)
2. Předpokládám, že dotazovaní respondenti ve věku 18 až 26 let mají nižší povědomí o historických průmyslových objektech než respondenti ve věku 41 až 60 let. (viz dílčí cíl 2.)
3. Předpokládám, že 100 % z dotazovaných respondentů ve věku od 41 až 60 let si vzpomenou na 3 a více historických průmyslových objektů (viz dílčí cíl 2).
4. Předpokládám, že u Lüdersdorfovy vily určí správně původní využití a příslušnost k historickému průmyslovému objektu více než 70 % z dotazovaných respondentů (viz dílčí cíl 3).
5. Předpokládám, že 60 % a více procent dotazovaných respondentů nepozná na fotografii komín od zbourané cihelny (viz dílčí cíl 4).

4.3. Metodika výzkumu

Pro tento výzkum byla použita kvantitativní metoda dotazníkového šetření. Byl vytvořen strukturovaný dotazník s 16 otázkami (viz příloha č. 1). Obsahoval 3 uzavřené otázky a 13 otevřených, které testovaly povědomí respondentů. Dotazník tvořily i otázky založené na rozpoznání objektu na fotografii. Jednotlivé otázky byly řazeny podle obtížnosti; od nejjednodušší po nejsložitější.

Dotazník byl vytvořen pomocí webové stránky Survio a mezi respondenty byl rozšířen elektronickou formou. O jeho vyplnění byli požádáni nynější a bývalí obyvatelé města. Dotazník zachovával anonymitu jednotlivých respondentů. Příjemce měl neomezený čas na jeho vyplnění a mohl se k otázkám vracet. U 5. otázky byl respondent vyzván k tomu, aby se k této otázce již nevracel, z důvodu prozrazení řešení v zadání následujících otázek. Vyhodnocení proběhlo porovnáním počtu odpovědí v jednotlivých otázkách.

4.3.1. Výzkumný soubor

Výzkumný soubor byl utvořen tak, aby reprezentoval složení obyvatelstva města Žatce. Výběrový výzkumný soubor se skládal z pracovníků Městského úřadu v Žatci, Finančního úřadu, Úřadu práce, Zastupitelstva města Žatec a dalších obyvatel města Žatce. Věkové minimum respondentů bylo stanoveno na 18 let. Maximum věkové hranice nebylo omezeno.

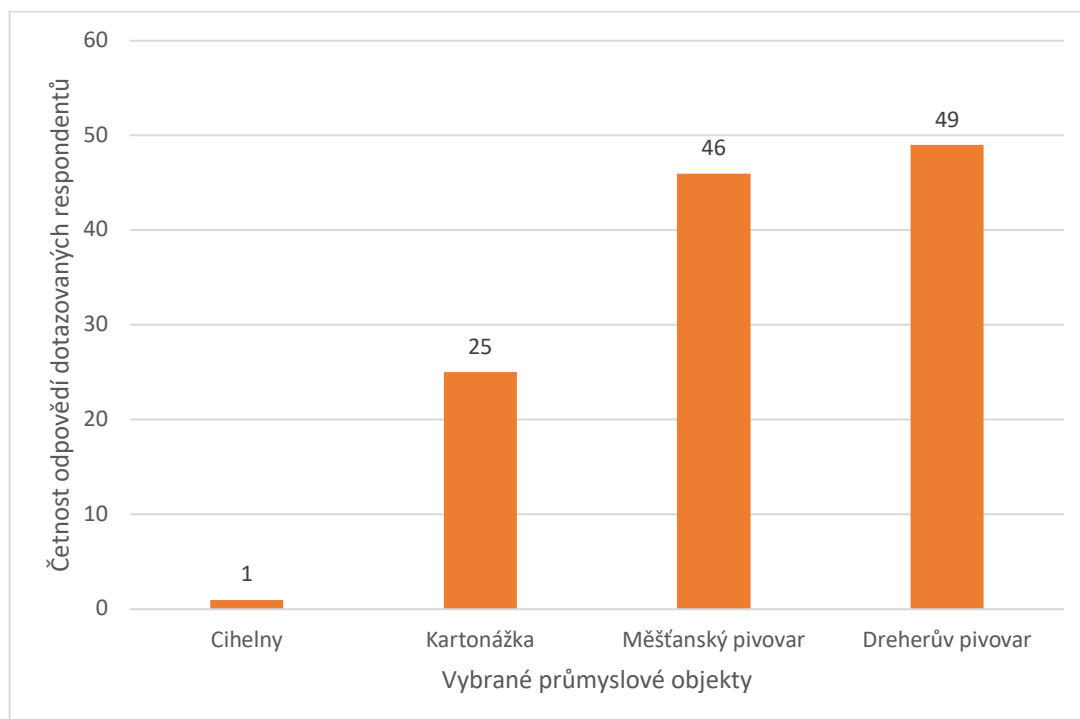
Dotazník byl rozeslán velkému počtu respondentů žijících v Žatci. Vyhodnoceno bylo 100 dotazníků, které tvořilo 52 % z celkového počtu dotázaných. Tedy 48 % respondentů dotazník nedokončilo. Několik respondentů mě kontaktovalo s upozorněním na vyšší obtížnost otázek. Patřili mezi ně převážně mladí lidé.

Nejvíce respondentů, tedy 39 % strávilo vyplňováním dotazníku 30–60 minut. Méně početná skupina (36 %) vyplňovala dotazník 10–30 minut. Ostatní respondenti strávili nad otázkami 1–10 minut svého času.

Pro přehlednost a grafické vyhodnocení dat byly použity grafy, které byly zpracovány v programu Excel. K vyhodnocení hypotéz se použily kombinace sloupcových a výsečových grafů.

5. Vyhodnocení dat

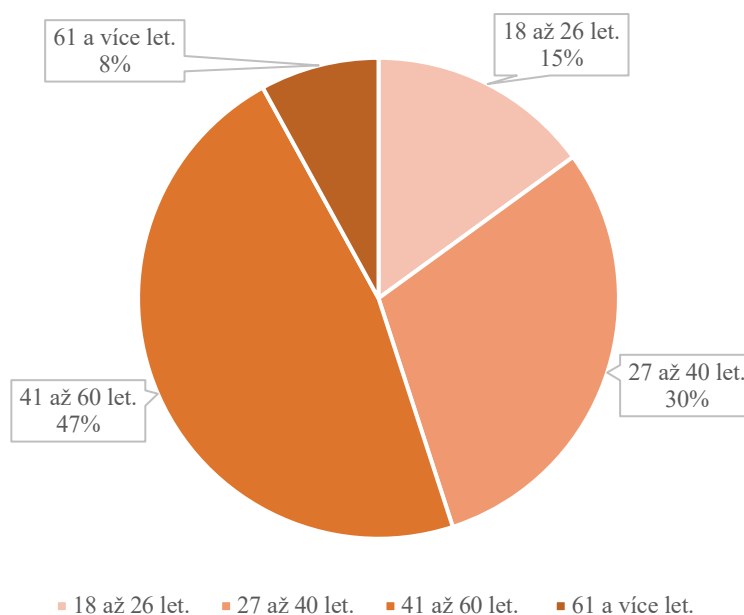
5.1. Vyhodnocení rozdílů povědomí obyvatel o pivovarech v Žatci, cihelnách a kartonážce

Graf 1 Povědomí dle četnosti odpovědí průmyslových objektů

Z celkového počtu dotazovaných, kteří odpověděli správně (91 respondentů), (graf 6), uvedlo 49 respondentů Dreherův pivovar, o něco méně 46 dotazovaných uvedlo Měšťanský pivovar (Žatecký pivovar). Pouze 25 respondentů odeslalo v odpovědi kartonážku a objekty cihlen uvedl pouze jeden člověk. Četnost odpovědí u obou pivovarů dosahovala větší míry než četnost odpovědí o povědomí u cihlen a kartonážky (graf 1). Tímto byla hypotéza potvrzena.

5.2. Vyhodnocení závislosti povědomí obyvatel o historických průmyslových budovách vzhledem k jejich věku

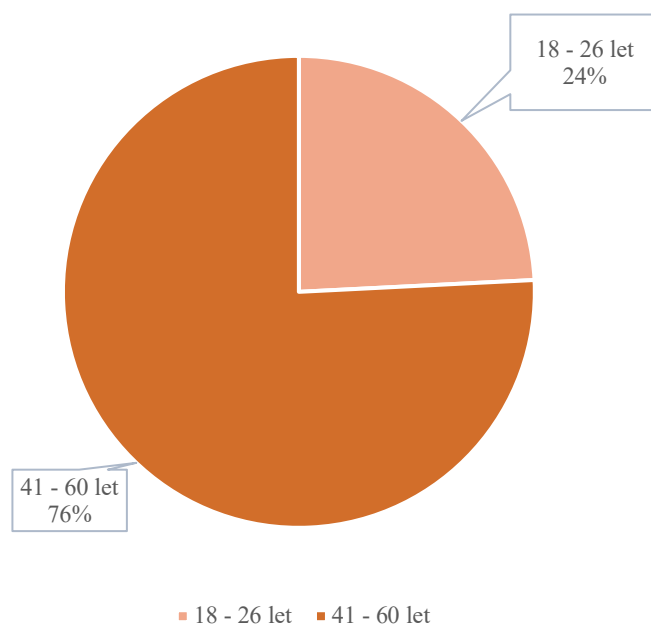

Graf 2 Věkové kategorie respondentů

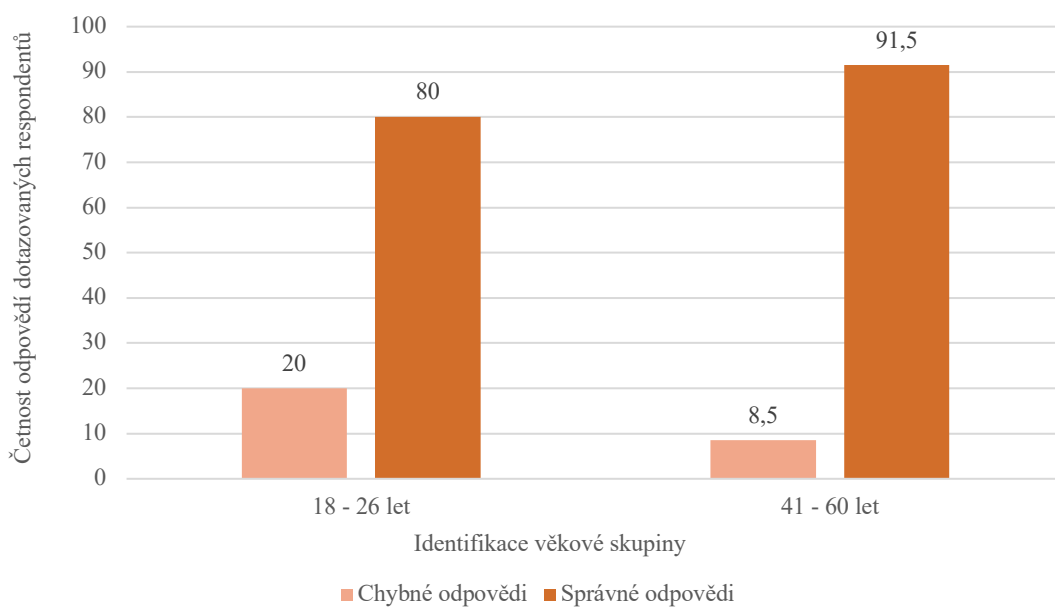
Na dotazník odpovědělo 100 respondentů, z celkového počtu dotazovaných se ve zkoumaných věkových kategoriích dohromady identifikuje 77 osob (77 %). Tato hodnota byla vzata jako základní datový soubor pro analýzu zjišťovaného problému.

Graf 2 znázorňuje věkové rozložení dotazovaných respondentů v rámci celého souboru. Pro potřeby analýzy první hypotézy byly vyjmuty dvě věkové skupiny a to: 30 osob 18–26 let a 47 osob 41–60 let.

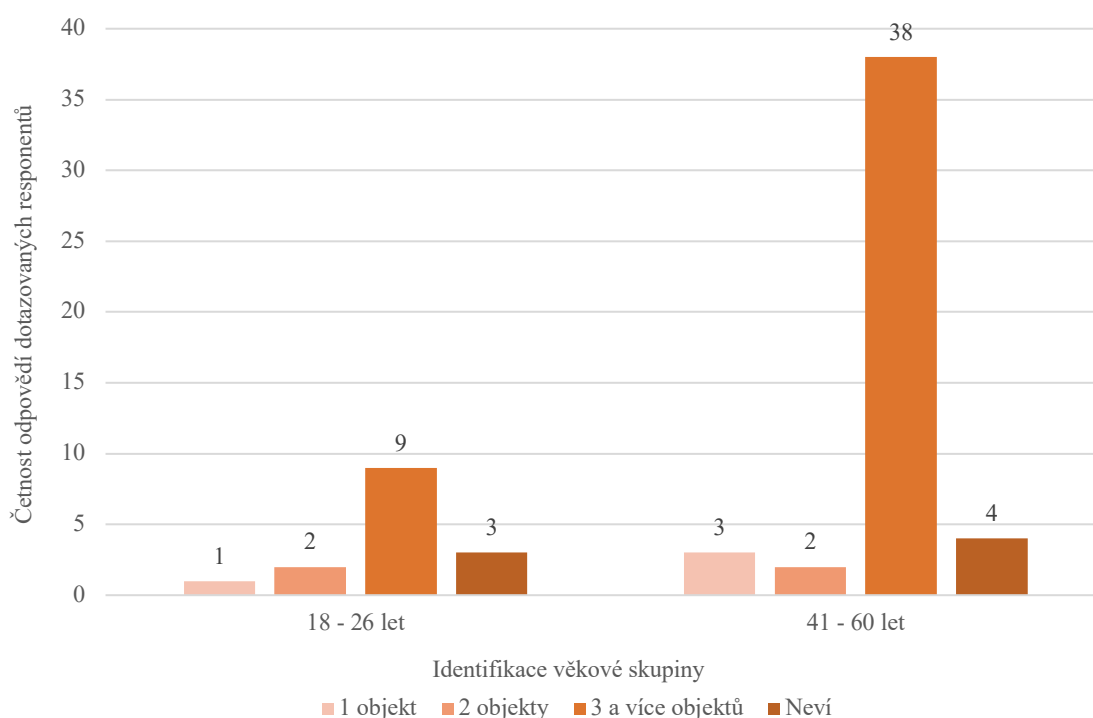
Procentuální zastoupení dvou vybraných věkových skupin znázorňuje graf 3. Ve věku 18 až 26 let odpovědělo 24 % ze 77 osob. O něco více respondentů odpovědělo ve věku 41 až 60 let, konkrétně 76 % z již zmíněných 77 osob.

Graf 3 Rozdělení respondentů do dvou zkoumaných věkových skupin

Graf 4 Četnosti správných a chybných odpovědí v rámci zkoumaných věkových skupin

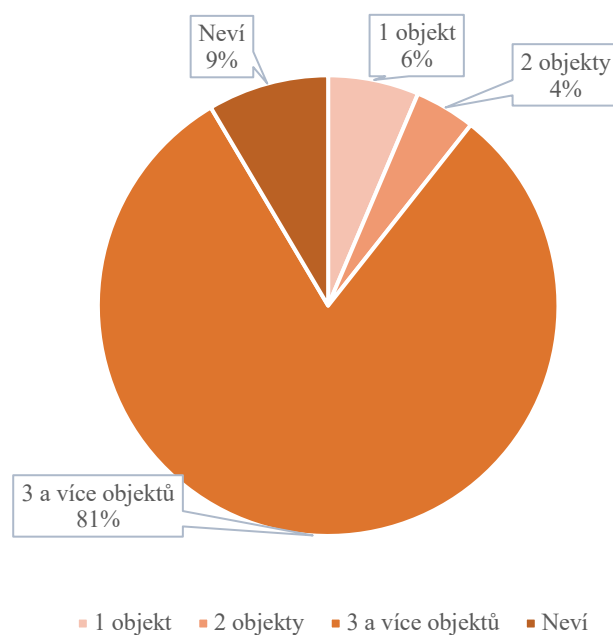

Graf 5 Povědomí dle četnosti správných odpovědí ve zkoumaných skupinách

V rámci zachování poměru množství respondentů byly vytyčeny průměry četností. Tyto průměry reflektuje graf 4 který znázorňuje vyšší četnost správně zodpovězených objektů respondenty ve věku 41–60 lety vzhledem ke skupině 18–26 let.

Z 33 dotazovaných respondentů ve věku 18–26 let z nich 80% uvádí správné odpovědi u otázky č. 5. Naopak ze 47 dotazovaných respondentů ve věku 41–60 let z nich 91,5 % uvádí správné odpovědi na otázku č. 5. Ze zjištěných dat plyne, že skupina 18-26 let uvedla menší množství správných odpovědí (graf 5), má tedy menší povědomí o historických průmyslových objektech než skupina respondentů ve věku 41-60 let. Vzhledem k předchozímu zjištění byla potvrzena hypotéza o vyšším povědomí respondentů ve věku 41 až 60 let o historických průmyslových objektech.

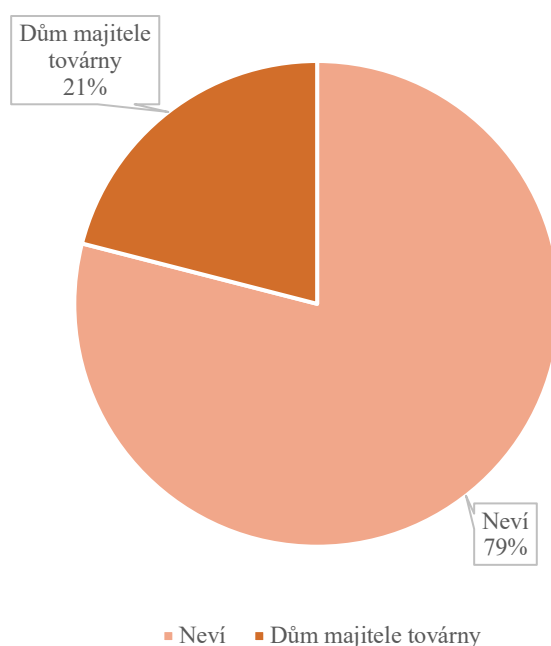
5.3. Vyhodnocení povědomí obyvatel dle četnosti uvedených objektů

Graf 6 Četnost správně určených objektů v nejvyšší věkové skupině

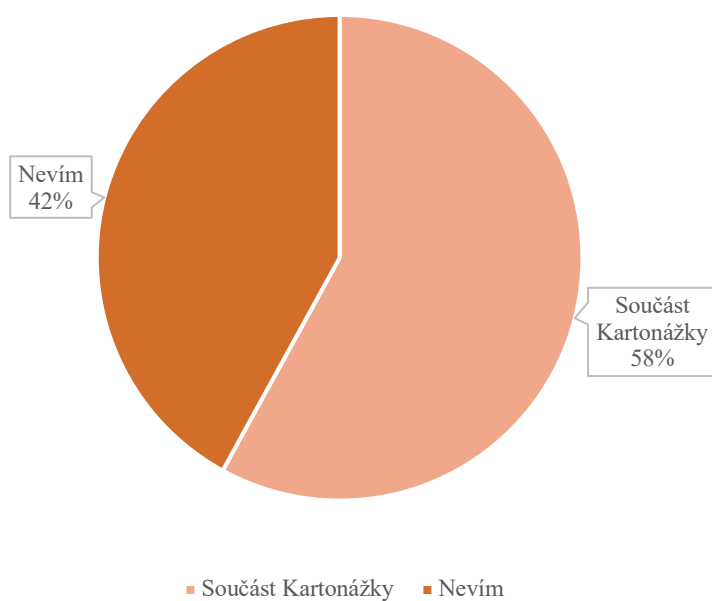
Ve zkoumané věkové kategorii 41–60 let se identifikuje 47 (47 %) respondentů. Tato hodnota byla vzata jako základní datový soubor pro doložení hypotézy č. 3. Ze 47 dotazovaných uvádí 81 % respondentů 3 a více historických průmyslových objektů. Naopak 19 % dotazovaných uvedlo v odpovědi méně než 3 objekty. Ze zjištěných dat plyne, že skupina respondentů ve věkové kategorii 41–60 let neodpověděla ve 100 % 3 a více objektů (graf 6). Hypotéza tudíž byla zamítnuta.

5.4. Vyhodnocení povědomí o využití Lüdersdorfovy vily

Graf 7 Povědomí o původním využití Lüdersdorfovy vily

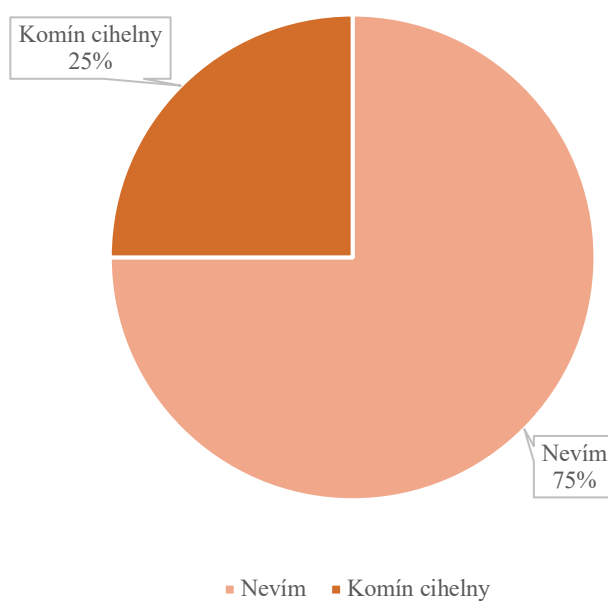
Na otázku původní využití Lüdersdorfovy vily (graf 7) uvedlo správně 21 (21 %) respondentů. Na druhou stranu 79 (79 %) dotázaných nevědělo původní využití vily. Z celkového počtu dotázaných uvedlo příslušnost Lüdersdorfovy vily ke kartonážce správně 58 (58 %) respondentů, naopak 42 (42 %) respondentů nevědělo nebo uvedlo nesprávně příslušnost Lüdersdorfovy vily k historickému průmyslovému objektu. Relativní podíly jednotlivých odpovědí znázorňuje graf 8. Z uvedených dat vyplývá, že odpovědělo správně 21 % a na obr. 79 uvedlo 42 % respondentů správné odpovědi. Správných odpovědí vyplývajících obou grafů je méně než 70 %. Na základě zjištěných údajů hypotézu č. 3 zamítáme.

Graf 8 Povědomí o příslušnosti vily k historickému průmyslovému objektu

5.5. Vyhodnocení povědomí o objektu bývalé cihelny

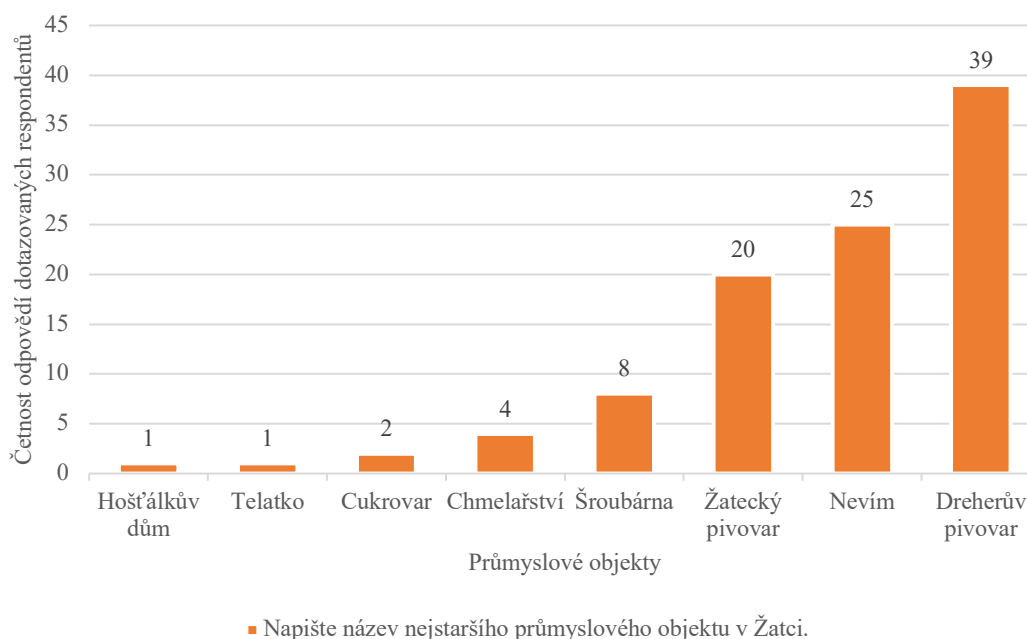
Z celkového počtu 100 (100 %) dotázaných poznalo komín, který patřil k již zbourané cihelně, 25 (25 %) respondentů. Naopak 75 (75 %) dotazovaných nevědělo, nebo uvedlo u otázky č. 16 chybnou odpověď (graf 9). Z vyhodnocení otázky vyplývá, že více než 60 % respondentů objekt na fotografii nepoznalo. Z tohoto důvodu hypotézu č. 4 zamítáme.

Graf 9 Poznání pozůstatku cihelny na fotografii

5.6. Vyhodnocení ostatních otázek dotazníku

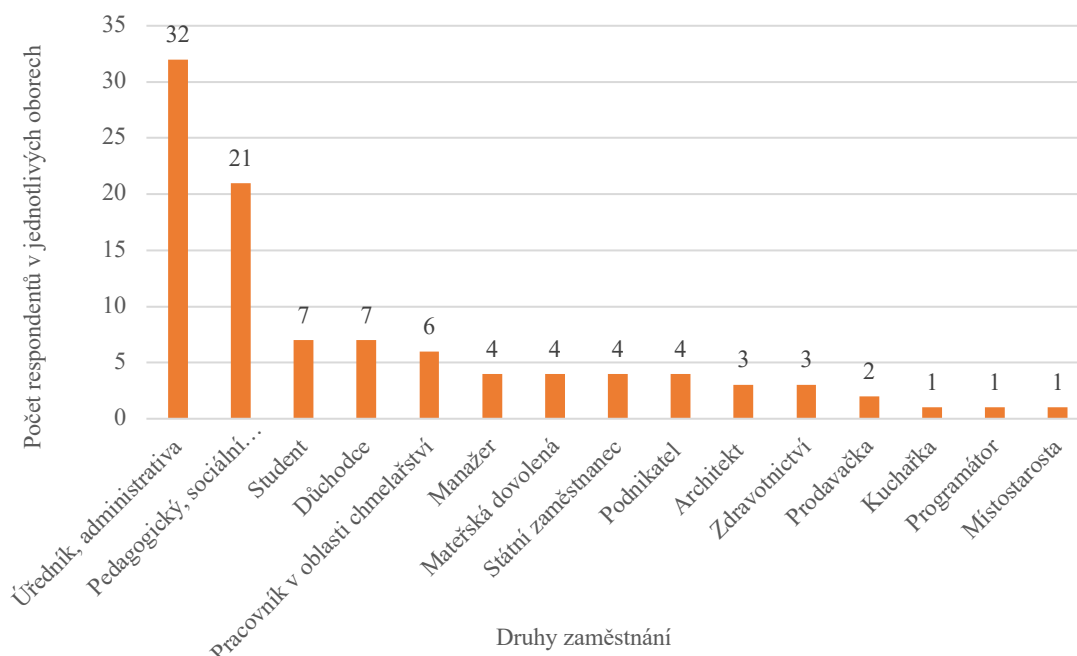
Ze 100 (100 %) dotazovaných respondentů uvedlo 20 (20 %) dotazovaných správně nejstarší průmyslový objekt v Žatci (graf 10). Několik respondentů konstatovalo nízkou obtížnost otázky vzhledem k umístění Žateckého pivovaru jako součást historických hradeb města Žatce. Přesto ale téměř dvakrát tolik respondentů označilo chybně za nejstarší průmyslový objekt Dreherův pivovar.

Graf 10 Určení nejstaršího průmyslového objektu v Žatci

Jistý vliv na výsledky výzkumu má samozřejmě i složení skupiny respondentů z hlediska jejich zaměstnání. Majoritní většinu zaměstnání respondentů tvořili z 32% úředníci v administrativní sféře a 21% pedagogičtí a sociální pracovníci (graf 11). Vzhledem k rozeslání dotazníku na určitá státní pracoviště (městský úřad Žatec, Finanční úřad Žatec, Úřad práce – Žatec, Zastupitelstvo města Žatec) je korektní spojit odpovědi administrativní úředník a státní zaměstnanec do jedné odpovědi, která tím pádem představuje 36 %

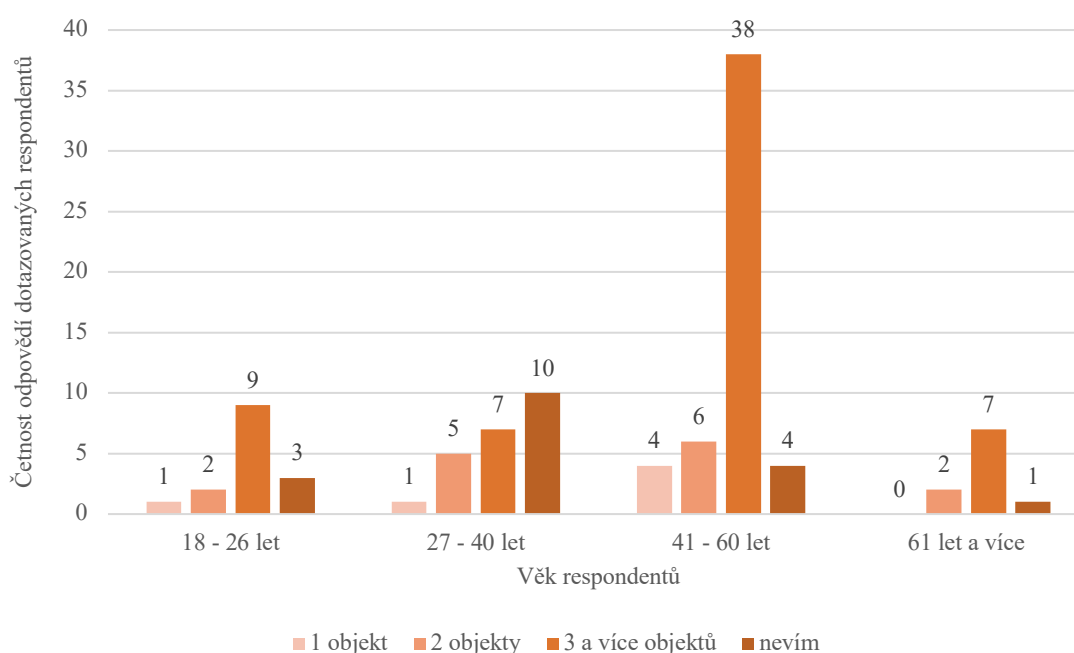
Zbýlých 47 % představují další zaměstnání, resp. z hlediska druhu příjmu - 7% studenti, 7% důchodci, 6% pracovník v oblasti chmelařství, 4% manažer, 4% mateřská dovolená, 4% státní zaměstnanec⁴⁹, 4% podnikatel, 3% architekt, 3% pracovník v oboru zdravotnictví, 2% prodavačka, 1% kuchařka, 1% programátor, 1% místostarosta

Graf 11 Zaměstnání respondentů

⁴⁹ Jsem si vědoma překrývání této skupiny respondentů s jinými kategoriemi.

Konečně se nabízí analýza struktury odpovědí v rámci jednotlivých věkových skupin. Graf 12 ukazuje, kolik osob z jednotlivých skupin správně určilo jeden, dva, tři a více, anebo žádný historický průmyslový objekt (odpověď „nevím“ či chybná). Z celkového počtu dotazovaných 38 (38 %) respondentů ve věku 41 až 60 let uvedlo 3 a více historických průmyslových objektů. Naopak 7 (7 %) dotazovaných ve věku 61 let a více uvedlo taktéž 3 a více objektů. Konkrétně 10 (10 %) respondentů ve věku 27–40 let nevědělo, nebo odpovědělo chybně. Dle vyhodnocených dat uvedlo 3 a více historických objektů nejvíce ze všech skupin 38 (38 %) respondentů ve věku 41 až 60 let.

Graf 12 Četnosti správně uvedených historických průmyslových objektů v jednotlivých věkových skupinách

Srovnávat věkové skupiny z hlediska podílu správných odpovědí však není úplně korektní, protože jednotlivé věkové skupiny byly různě početné. Přesto však je patrné, že skutečně největší povědomí o minulosti průmyslových podniků v Žatci má skupina ve věku 41-60 let. Poměrně slušný poměr těch, kteří mají povědomí o původu tří a více objektů vůči celkovému počtu respondentů dané věkové skupiny mají ovšem i mladí lidé od 18 do 26 let a osoby starší 61 let. Naopak jako „ztracená generace“ působí skupina respondentů ve věku 27-40 let, v níž jako v jediné převažuje počet těch, kteří nepoznali žádný objekt

6. Návrh projektu

V Rámcově vzdělávacím programu pro základní vzdělávání jsou zahrnuty části, které se dotýkají místa a regionu jednotlivých škol: např. strana 44 v kapitole Člověk a jeho svět–Místo, kde žijeme.⁵⁰ Velká část je zpracována do očekávaných výstupů různých vzdělávacích oblastí napříč celou základní docházkou. Většinou však záleží na konkrétní škole a učitelích, do jaké míry a hloubky se tomuto tématu chtějí s žáky věnovat. K hlubšímu vzdělání žáků v této oblasti mnozí učitelé využívají různé kulturní akce. Dětem se zpříjemní výuka a dojde k prožitkům, na jejichž základě si nově nabitě vědomosti a zkušenosti lépe a dlouhodoběji zapamatují.

Název projektu: Po stopách žateckého průmyslu

Navrhovatel projektu: učitel, uměle připravený projekt

Ročník: 4.

Časová náročnost: týden

Místo realizace projektu: škola, město Žatec

Anotace

Projekt zábavnou formou žákům přibližuje historii vybraných průmyslových objektů v Žatci, postavených do roku 1945. Naplánováním trasy exkurze a vytvořením *lapbooků* pro jednotlivé historické průmyslové objekty získají žáci informace o založení, výrobě i aktuálním stavu jednotlivých budov. Žáci jsou organizováni do skupin, ve kterých plní jednotlivé úkoly projektu. Učí se spolupráci v týmu, dělbu rolí a odpovědnost za vykonanou práci ve skupině.

Vypracované materiály představí a předají žákům 3. třídy, která si společně s vyučujícím určenou trasu projde.

⁵⁰ RVP ZV_2017_červen.pdf, MŠMT ČR, [online], 2017 [cit. 29.06.2020], Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/43792/>

6.1. Cíle a očekávané výstupy projektu

Žák

- vyhledá na internetu, v knihách jednotlivé historické průmyslové objekty a k nim příslušné informace
- navrhne a vytvoří plán cesty
- sdělí přiměřenou formou informace o průmyslovém objektu
- argumentuje a obhájí svá řešení
- tvoří texty a navrhne výrobu konkrétního lapbooku
- posoudí návrhy plánu cesty jednotlivých skupin a kvalitu lapbooků
- pracuje ve skupině – předá vytvořený program projektu jiné třídě

Produkt projektu

Mapa s plánem trasy a čísla historických průmyslových objektů, které si žáci určí. Lapbooky, čili papírové knihy, které jsou složené z interaktivních prvků a skládaček, které spojuje společné téma, k jednotlivým průmyslovým objektům zpracované různými skupinami ve třídě.

Klíčové kompetence

- kompetence k učení
 - žák vyhledává, třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení a tvůrčích činnostech
- kompetence k řešení problémů
 - žák je schopen obhájit si svá rozhodnutí.
 - žák vyhledává informace vhodné k řešení problému, využívá získané vědomosti a dovednosti k objevování různých variant řešení
- kompetence komunikativní
 - žák naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, zapojuje se do diskuse, obhájí svůj názor a vhodně argumentuje
- kompetence sociální a personální
 - žák účinně spolupracuje ve skupině, přispívá k diskusi v malé skupině i k debatě celé třídy
- kompetence občanské
 - žák respektuje a chrání historické dědictví

- kompetence pracovní
 - žák používá bezpečně a účinně materiály, nástroje, dodržuje vymezená pravidla

Integrace předmětů

- český jazyk
 - Vyhledávání materiálu z různých zdrojů, tvorba jednoduchých textů, písemné shrnutí tématu
- informační a komunikační technologie
 - práce s internetem
- člověk a jeho svět
 - zjišťování informací od rodinných příslušníků, orientace v lokální historii
- výtvarná výchova
 - výtvarné zpracování lapbooku a plánu cesty
- tělesná výchova
 - procházka po naplánované trase

Vyučovací metody

Kritické myšlení, brainstorming, práce s digitálními informačními technologiemi, diskuse, samostatná práce žáků, skupinová a kooperativní výuka.

Zdroje informací

Knihy, internet

Pomůcky

Obrázky ke hře, izolepa, papíry, psací potřeby, lepidlo, knihy, počítač, internetové zdroje.

Hodnocení

Žáci během projektu získávají body za jednotlivé splněné úkoly. Každá skupina sbírá body ve formě žetonů. Počet žetonů se pohybuje od 1 do 5 za jednotlivé aktivity. Vyučující hodnotí odvedenou práci, funkčnost jednotlivých skupin i rolí ve skupině. Jedinci s nejvíce žetony dostanou odměnu nebo výhodu v rámci třídy, například místo a čas pro míčovou hru během přestávky pro konkrétní skupinu.

6.2. Popis projektu

Žáci si první den společně napíší na tabuli informace, které se týkají města Žatce. Následně si zahrají hru, během níž budou hledat svou dvojici, podle kritérií, na které musí přijít. Během následující domácí přípravy zjistí povědomí svých blízkých o historických průmyslových objektech v Žatci. Následující den žáci vyhledají názvy jednotlivých objektů, které si napíší na tabuli. Společně s vyučujícím vyberou deset nejzajímavějších a rozlohou největších budov, na které zpracují ve skupinách Lapbooky (příloha 4). Jednotlivé objekty zakreslí do vytištěné mapy a vytvoří plán cesty exkurze, který si obhájí před třídou. Pod dozorem vyučujícího se vydají na cestu podle plánu. U každého historického průmyslového objektu se třída zastaví a daná skupina seznámí zbytek třídy s jeho historií a současností. Hotový projekt předají žákům třetí třídy, kteří si trasu s vyučujícím projdou a dozví se pomocí lapbooků informace o jednotlivých průmyslových objektech.

Organizace

Žáci jsou na hlavní činnost rozděleni do skupin po 5 členech. Vyučující podle znalosti třídy sám předem vytvoří skupiny, nebo nechá děti náhodně rozlosovat. V každé skupině si žáci určí hlídače času, zapisovatele, hlídače ticha a mluvčího.

6.3. Realizace projektu

6.3.1. Fáze – MOTIVACE A MAPOVÁNÍ - 4 vyučovací hodiny

Vyučující uvede téma rozhovorem o lokalitě a umístění města Žatce na mapě. Zmíní možnosti obchodu díky blízkosti Německa a vytvoří prostor pro brainstorming na téma: Co pro tebe znamená město Žatec, co se ti vybaví při vyslovení jeho jména? Po získání dostatečného množství informací učitel s žáky diskutuje nad vyslovenými a zapsanými konotacemi města Žatec. Následuje hra.

Průběh hry: Žáci dostanou obrázky, které zobrazují výrobky a složky z jednotlivých výrobků. Vyučující jim je přilepí na čelo, žák si zakryje čelo vlastní rukou. Na určitý povel hráči odkryjí obrázky a začnou se pohybovat po místnosti bez mluvení. Sami musí zjistit kritérium řazení a najít si dle logické souvislosti svou dvojici

Cíl hry: Najít bez mluvení svou dvojici.

Obrázky: (viz příloha 2) kostka cukru + čokoláda, chmel + pivo, drát + plot, cívka nití + tričko, hlína + cihla, noty + piano

Po ukončení hry si žáci sednou do kroužku. Říkají si vzájemně zkušenosti ze hry. Snaží se vysvětlit ostatním kritérium řazení do dvojic. Učitel je v pozadí a pouze usměrňuje diskusi, pokud je třeba. Vyučující se začne se žáky bavit o tom, kde by se jednotlivé věci mohly vyrábět. Jestli máme v Žatci nějaká místa, kde se něco podobného vyrábí, nebo vyrábělo.

Následně jsou žáci rozděleni do skupin. Chodí o přestávkách po škole a zjišťují informace od žáků a pracovníků školy o průmyslu v Žatci. Informace si pečlivě zapisují a v poslední hodině dne seznámí spolužáky s tím, co se dozvěděli.

Vyučující na závěr ohodnotí práci jednotlivců a celých skupin během dne pomocí žetonů.

Domácí úkol

Domácím úkolem bude zjistit od svých nejbližších, jestli si pamatují provoz nějakých zaniklých průmyslových objektů v Žatci a co se v nich vyrábělo. Popřípadě kdy výroba zanikla. Další den nám sdělí své poznatky v komunitním kruhu.

6.3.2. Fáze – SDÍLENÍ – vyhledávání objektů – 2 vyučovací hodiny

Žáci v kruhu sdělí informace o historických průmyslových objektech, které se doma dozvěděli. Vyučující ohodnotí splnění domácího úkolu počtem žetonů.

Vyhledávání historických průmyslových objektů

Žáci dostanou za úkol vyhledat na internetu a v knihách o Žatci historické průmyslové objekty. Většina z nich se již nepoužívá k původnímu účelu. Jakmile skupinka najde nějaký objekt, napíše jeho název na tabuli, aby byl viditelný pro všechny. Návodnými otázkami ze 40 objektů vybereme 10 nejdůležitějších a nejrozsáhlejších svou stavbou.

6.3.3. Fáze – PLÁN A REALIZACE – 9 vyučovacích hodin

Plánování cesty

Vybraných 10 objektů žáci najdou na mapě Žatce. Jednotlivé skupiny využijí internetové mapy a navrhnu trasu, kterou tento týden celá třída projde. Vypočítají také finanční náklady pro celou třídu, do nichž započítají i autobus z Měcholup a zpět. Bude následovat diskuse o jednotlivých řešeních. Žáci si obhájí svá řešení před spolužáky a zodpoví případné dotazy. Každá skupina zvolí dle svého mínění nejlepší třídní návrh. Žáci pak společně vyberou nejlepší alternativu. Některý z následujících dní se vydají po naplánované trase. Vytisknou si mapu a zakreslí do ní cestu s body průmyslových objektů, jednotlivé komplexy budov v mapě očíslejí.

Žáci se pokusí sdělit spolužákům u každého z deseti objektů 3 důležité informace, děti si je mohou zapisovat. Na konci trasy dostanou žáci malý test, ve kterém budou otázky týkající se informací sdělených v průběhu vycházky. Na vyplňování pracuje společně celá skupinka. Ve škole dostanou bodové ohodnocení.

6.3.4. Fáze – LAPBOOKY – 9 vyučovacích hodin

Tvorba Lapbooků

Pro jednotlivé průmyslové objekty žáci vytvoří lapbooky. Každá pětičlenná skupina se zaměří na 3 objekty, které před aktivitou vylosovala. Vyučující vytvoří jeden ukázkový, na kterém ukáže důležitost obsažených informací. Každý musí obsahovat název objektu, původní a dnešní využití, zajímavosti, informace o založení, prvních majitelích a samozřejmě fotografie, které mohou pořídit při turistické procházce.

Vytvořený Lapbook představí každá skupina celé třídě. Od spolužáků dostanou bodové ohodnocení. Následně celá třída představí svojí práci 3. třídě a předá jejich vyučující mapu, aby si mohli celou trasu projít i třetíci.

6.3.5. Fáze – ZHODNOCENÍ - 1 vyučovací hodina

Pětilístek

Ve skupinách využijeme ke shrnutí a uzavření tématu aktivitu Pětilístek. Následně každá skupina přečte, co na jednotlivé řádky doplnila. Vytvoříme prostor pro diskusi nad probraným tématem. Zhodnotíme celý projekt.

7. Závěr

Ve své diplomové práci jsem představila v podrobném výběru historické průmyslové objekty postavené do roku 1945. U každého byla doplněna informace o využití a dnešním stavu. V praktické části jsem zjišťovala pomocí dotazníku povědomí obyvatelstva o historických průmyslových objektech v Žatci.

Byly zjištěny rozdíly mezi odpověďmi občanů v množství uvedených historických průmyslových objektů. Výsledky jsou závislé na věku respondentů. Skupina respondentů ve věkové kategorii 41 až 60 let nevedla tři a více historických průmyslových objektů ve sto procentech osob, její povědomí o nich je tím pádem nižší než bylo očekáváno, avšak ve srovnání s mladší generací mají obecně vyšší povědomí o historických průmyslových objektech. Tento efekt je zřejmě způsoben historickou aktivitou zmiňovaných budov v minulém století. Více než polovina respondentů uvedla správně příslušnost Lüdersdorfovy vily k budově kartonážky. Občanům mohlo pomoci umístění domu nedaleko budovy papíren. Zjištěný výsledek však představoval nižší procentuální znalost než očekávaných 70 %, přesto můžeme předpokládat, že polovina občanů o Lüdersdorfově vile a její příslušnosti k budově kartonážky povědomost má.

Pro změnu více než polovina respondentů nepoznala komín od bývalé cihelny. Vzhledem k umístění stavby na okraji města se domnívám, že občané města netušili o pozůstatku tohoto objektu. Ostatní otázky dotazníku byly zaměřeny na druh zaměstnání, uvedení nejstaršího průmyslového objektu v Žatci, výrobu v Dreherově pivovaru, Bonexu, a rozpoznání budov na fotografiích.

Obecně bych si tedy dovolila tvrdit, že starší generace má vyšší povědomí o historických průmyslových objektech. Může to být způsobeno užším spojením vzdělávání a chodu továren. Mnozí z nich navštěvovali v mladším věku zájmové útvary zřízené při průmyslových podnicích. Jezdili na podnikové akce a tábory. Rodiny zaměstnanců si byli tím pádem blíže a věděli, kde je kdo zaměstnán.

V rámci předběžného průzkumu byla zjištěna nízká úroveň povědomí o historických průmyslových objektech mezi žáky povinné školní docházky. Proto jsem v závěru praktické části navrhla týdenní projekt pro žáky 4. třídy základní školy s cílem seznámit je s historickými průmyslovými objekty v Žatci. Hravou formou mohou žáci získat informace o průmyslu a navázat kontakt se svými rodiči a prarodiči za účelem získání jejich názoru na dřívější průmysl ve městě. Ve skupinách vytvoří lapbooky na jednotlivé vybrané historické průmyslové objekty. Společně projdou vytyčenou trasu

a předají materiály nižšímu ročníku, jako předem připravený projekt pro seznámení s touto tematikou.

Vyzkoušení a vyhledání konkrétních informací žáky obohatí a zaujme. Získají nadšení pro téma a každý jednotlivec v souboru aktivit nalezne jemu nejvhodnější, ze které bude mít radost, užitek a vnitřní uspokojení. Přestože projektová výuka je považována z pohledu učitele za náročnější na přípravu, jsem přesvědčena, že takovéto vyučování přispívá k lepší kvalitě vzdělávání žáků.

Podle mého názoru se základní školy v dnešní době snaží znovuobnovit spojení mezi vzděláváním žáků a chodem průmyslu města a přilehlých obcí. Pořádají se různé návštěvy provozoven a děti se seznamují s reálnou prací. Zjištěnými informacemi jsem dospěla k závěru, že mladší obyvatelé mají nízké povědomí o historických průmyslových objektech v Žatci. Je proto vhodné soustředit se na základní výuku obohacenou o zvýšené množství informací z historie svého města. Jedinci si na základě osvojených vědomostí vytvoří hlubší vztah ke svému městu, ve kterém žijí. V budoucích letech se stanou zodpovědnými občany svého města a dokáží dělat uvážená rozhodnutí v jeho prospěch.

8. Resumé

Historické průmyslové objekty v povědomí žateckého obyvatelstva

Diplomová práce byla vypracována na katedře německého jazyka Pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni v letech 2019/2020. První část práce popisuje historický stav průmyslových objektů postavených v Žatci do roku 1945. Každý objekt byl popsán zvlášť z hlediska historie a aktuálního stavu využití. Praktická část práce je zaměřena na zjištění míry povědomí žateckého obyvatelstva o těchto objektech a jejich historii. Dále byl navržen didaktický materiál, v podobě týdenního projektu, díky kterému se žáci 1. stupně základní školy mohou seznámit s problematikou historických průmyslových budov. Dochází tak k osvětě mladé generace a přímému zvyšování míry povědomí o průmyslovém kulturním dědictví žateckého regionu.

Summary

The level of awareness about historic industrial buildings related with Saaz population

The diploma thesis was prepared at the Department of German language at the Faculty of Education University of West Bohemia in Pilsen in 2019/2020. The work is focused to describe history conditions of industrial buildings, built in Saaz until 1945. Each building was described separately in terms of history and current state of use. Within the practical part of the diploma thesis, the level of awareness was determined, by Saaz local residents, related to industrial buildings and their history. Primary school students can get acquainted with the issue of historic industrial buildings by didactic material designed, in form of one-week project, at conclusion of this thesis. Therefore, young generation is enlightened, in context of cultural-industry heritage of Saaz region, consequently the level of awareness is increasing.

9. Použitá literatura

BERÁNEK, Jan, ČECH Petr a kol., Žatec. Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-443-2.

Český chmel: Czech hops = Der tschechische Hopfen. Praha: Ministerstvo zemědělství České republiky ve spolupráci se Svazem pěstitelů chmele České republiky, 2017. 68 s. ISBN 978-80-7434-366-7.

Český chmel: Czech hops = Der tschechische Hopfen. Praha: Ministerstvo zemědělství České republiky ve spolupráci se Svazem pěstitelů chmele České republiky, 2018. 90 s. ISBN 978-80-7434-468-8.

EBELOVÁ Ivana, HOLODŇÁK Petr, Žatec, Historie – kultura – lidé (edice Dějiny českých měst), Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2004.

HLAVÁČEK, Petr a Jiří KOPICA. Žatec. Praha: Paseka, 2010. Zmizelé Čechy. ISBN 978-80-7432-021-7

HRUBÁ Michaela aj., Historie a současnost podnikání na Lounsku, Žatecku a Podbořansku, Žehlušice, Městské knihy, 2003.

KRAUSOVÁ, Milada. Z dějin průmyslu v Žatci. Žatec: Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci, 2016. 126 s. ISBN 978-80-88075-04-2

KRAUSOVÁ, Milada. Z dějin průmyslu v Žatci. Žatec: Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci, 2016. 126 s. ISBN 978-80-88075-04-2

VANÍČEK, Jiří, BAŽANT Petr, VALEŠ Vladimír, Památky pěstování a zpracování chmele a výroby piva v Žatci. 2 rozšířené vydání. Žatec, 2018.

9.1. Internetové zdroje

A dál?. domů / A dál? [online]. Dostupné z: <http://www.adalprojekt.cz/index.php>

Cukr a isoextrakt ve svijanském pivu. Svijany pivovar – oficiální stránky PIVOVARU SVIJANY, a.s. [online]. Copyright © 2016 PIVOVAR SVIJANY, a.s. [cit. 29.06.2020]. Dostupné z: <https://www.pivovarsvijany.cz/clanky/cukr-a-isoextrakt-ve-svijanskem-pivu>.

VALEŠ Vladimír, Žatec–město chmele, *Zpráva o průběhu projektového týdne.* http://www.chmelarskemuzeum.cz/images/PT_zprava.pdf, [online]. [cit. 29.06.2020].

HP-Pelzer, s.r.o.: Významný dodavatel automotive dílů plánuje zvýšení obrátu až o 20 % [online]. [cit. 2020-03-30], Dostupné z: <https://www.prumysldnes.cz/exkluzivni-rozhovory/hp-pelzer-sro-160110>

KINŠT, Petr. *V bývalém pivovaru v Žatci by se opět mohlo začít vařit pivo.* In: Žatecký a lounský deník.cz. [online]. 18.10.2017 [cit. 8.5.2019]. Dostupné z: https://zatecky.denik.cz/zpravy_region/v-byvalem-pivovaru-v-zatci-by-se-opet-mohlo-zacit-varit-pivo-20171018.html

Postoloprty – Největší poválečný masakr Němců | Krvavá léta | TelevizeSeznam.cz. Televize Seznam – Internetová televize, filmy, seriály a videa online zdarma [online]. Copyright © 1996 [cit. 29.06.2020]. Dostupné z: <https://www.televizeznam.cz/video/krvava-leta/postoloprty-nejvetsi-povalecny-masakr-nemcu-302917>

Průřezová témata [online]. Základní škola a Střední škola, Most, Jana Palacha 1534, příspěvková organizace, Dostupné z: http://www.specmo.cz/soubory/svp/zs_prurezova_temata.pdf

RVP ZV_2017_červen.pdf, MŠMT ČR, [online], 2017 [cit. 29.06.2020], Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/43792/>

Žatecký pivovar: *Historie I Žatecký pivovar* [online]. [cit. 2020-03-08]. Dostupné z: <http://www.zateckypivovar.cz/historie>

9.2. Expozice

REGIONÁLNÍ MUZEUM K. A. POLÁNKA V ŽATCI, *Dočasná expozice Šrouby, hřebíky, dráty, Výstava o historii žateckého podniku Šroubárna* (17. 1. – 24. 3. 2019), hlavní budova.

REGIONÁLNÍ MUZEUM K. A. POLÁNKA V ŽATCI, *Z historie žateckého průmyslu – stálá expozice*, Stará papírna.

9.3. Rozhovory s pamětníky

BARBORKA Vladimír, 2019. Rozhovor s vedoucím oddělení certifikace chmele ÚKZÚZ v Žatci 15. 12. 2019.

BARBORKOVÁ Hana, nar. 1969, 2019. Rozhovor s obyvatelkou města, Žatec 10. 10. 2019.

HAJNÝ Jiří, 2019. Rozhovor s ředitelem firmy Arantronic Enterprises s. r.o., Žatec 20. 9. 2019.

KETTNEROVÁ Hana, nar. 1949, 2019, Rozhovor s pracovnící Bonexu na pozici šička v letech 1974 – 1999, dcerou pracovníka ve Šroubárně, Žatec 10. 3. 2020.

VALEŠ Vladimír, 2019. Rozhovor s ředitelem Chmelařského muzea v Žatci, Žatec 24. 5. 2019

10. Seznam obrázků

Obr. 1 Komíny na horizontu města patří sířirným chmele, 2020 (Zdroj: Památky pěstování a zpracování chmele a výroby piva v Žatci, J. Vaníček).....	10
Obr. 2 Sušárna se dvěma komíny v Tyršově ulici (Foto: autor)	12
Obr. 3 Bývalá balírna chmele na náměstí Prokopa Velkého, dnes budova Chmelařského muzea (Foto: autor)	13
Obr. 4 Zachovalé sírné komory v budově Chmelařského muzea (Foto: autor)	13
Obr. 5 Spodní část mechanického lisu v budově Chmelařského muzea (Foto: autor)...	14
Obr. 6 Původní mechanický lis v 1. patře budovy Chmelařského muzea (Foto: autor).	14
Obr. 7 Balení chmele ve formě slisovaných pelet (Foto: autor).....	15
Obr. 8 Hranol slisovaného chmele s označením pro vývoz (Foto: autor)	15
Obr. 9 Budova skladu, sušárny a balírny chmele v Kovářské ulici (Foto: autor)	16
Obr. 10 Fungující sklad v Zeyrově ulici (Foto: autor)	16
Obr. 11 Správní budova Žatecké známkovny chmele s pracovníky, přivázejícími chmel z balíren a skladů ke známkování a certifikaci, začátek 20. stol. (Foto: Jan Wara, Archiv RMŽ).....	17
Obr. 12 Pečeť na chmel České republiky (Foto: autor).....	18
Obr. 13 Plomby na žoky a hranoly (Foto: autor).....	18
Obr. 14 Ověřovací listina pravosti a původu Žateckého chmele (Foto: Památky pěstování a zpracování a výroby piva na Žatecku, J. Vaníček).....	19
Obr. 15 Správní budova Žatecké známkovny chmele, sídlo chmelařského oddělení ÚKZÚZ (Foto: autor)	21
Obr. 16 Sklad a balírna chmele vedle Žatecké známkovny chmele (Foto: autor)	22
Obr. 17 Chmelařské objekty, letecký pohled rok 2012 (Foto: Památky pěstování a zpracování chmele a výroby piva v Žatci, J. Vaníček).....	23
Obr. 18 Historická fotografie západního pohledu na Měšťanský pivovar (Foto: archiv RMŽ).....	24
Obr. 19 Hlavní budova Žateckého pivovaru (Foto: autor).....	25
Obr. 20 Budova Muzea pivovarnictví Žatecka (Foto: autor)	26
Obr. 21 Dekorační sud v objektu Žateckého pivovaru (Foto: autor)	26
Obr. 22 Rodinná hrobka Dreherů ve Schwechatu u Vídně (Foto: Dreeher Saaz).....	27
Obr. 23 Pohled na Dreherův pivovar. Počátek 20. století (Foto: Josef Wara, Archiv RMŽ)	28

Obr. 24 Schéma částí Pivovaru Dreher (Foto: Dreher Saaz).....	29
Obr. 25 Vývěšný štít Pratoku „Sudetoněmeckého kvalitního piva“(Foto: Archiv RMŽ)	30
Obr. 26 Lahev od piva Urstoff (Foto: autor)	30
Obr. 27 Pivní tácek Dreherova vývozního pivovaru. Pivo Pratok (Foto: Archiv RMŽ)	30
Obr. 28 Vstupní brána s administrativní budovou a pozůstatkem železnice do Pivovaru Dreher (Foto: autor).....	31
Obr. 29 Nálepka učebního oboru Konzervářka (Foto: Archiv RMŽ)	32
Obr. 30 Logo Fruty Žatec (Foto: Archiv RMŽ)	32
Obr. 31 Výrobní linka v žatecké Frutě v 80. letech 20. století (Foto: Archiv RMŽ).....	32
Obr. 32 Budova tehdejší Drátovny Telatko (Foto: autor)	34
Obr. 33 Hlavní vjezd do objektu někdejší továrny Telatko (Foto: autor)	35
Obr. 34 Mendlova továrna na počátku 20. století (Foto: Archiv RMŽ).....	36
Obr. 35 Dvůr továrny v roce 2014 (Foto: Archiv RMŽ).....	36
Obr. 36 Motiv hřebíků, podkovy a podkováků u vstupu do Mendlovy továrny (Foto: autor).....	37
Obr. 37 Lazaret za první světové války (Foto: Archiv RMŽ).....	38
Obr. 38 Vchod do žateckého židovského hřbitova s prosklenou vstupní halou postavenou roku 1902 (Foto: archiv RMŽ)	39
Obr. 39 Dnešní podoba vstupu do židovského hřbitova, část vpravo původní byt hrobníka, vlevo márnice (Foto. Autor).....	39
Obr. 40 Bývalá administrativní budova Šroubárny Žatec dnes louží jako ubytovna (Foto: autor).....	41
Obr. 41 Hlavní brána Šroubárny Žatec (Foto: autor)	41
Obr. 42 Náhled do provozu Šroubárny Žatec (Foto: Archiv RMŽ).....	42
Obr. 43 Znak Šroubárny Žatec (Foto: Archiv RMŽ)	42
Obr. 44 Bývalá prodejna Šroubárny (Foto: Archiv RMŽ)	43
Obr. 45 Logo loutkového divadla Jitřenka	44
Obr. 46 Logo oddílu Národní házené TJ Šroubárna Žatec.....	45
Obr. 47 Provozní hala po zastavení výroby z roku 2012 (Foto: Archiv RMŽ).....	47
Obr. 48 Hrobka rodiny Hassmanů a Schöfflů na žateckém hřbitově (Foto: autor).....	48
Obr. 49 Železniční vlečka v Žateckém cukrovaru, počátek 20. století (Foto: Archiv RMŽ)	49
Obr. 50 Budovy bývalého Cukrovaru (Foto: autor)	50

Obr. 52 Homole cukru ze žateckého cukrovaru (Foto: autor).....	51
Obr. 51 Výrobek ze žateckého cukrovaru z 2. poloviny 20. století (Foto: Milada Krausová)	51
Obr. 53 Novější blok žatecké kartonážky na rohu ulice Studentské a Volyňských Čechů	53
Obr. 54 Rodinná hrobka Lüdersdorfů na žateckém hřbitově (Foto: autor).....	54
Obr. 56 Značka firmy Severočeské papírny (Foto: Archiv RMŽ).....	55
Obr. 55 Ukázka z výroby Severočeské papírny (Foto: autor).....	55
Obr. 57 Bývalá vila továrníka Moritze Rudolfa Lüdersdorfa (Foto: autor).....	56
Obr. 58 Vchod do tehdejší budovy Bonexu (Foto: autor).....	57
Obr. 59 Budova továrny Bonex v Plzeňské ulici roku 1975 (Foto: Archiv RMŽ)	58
Obr. 60 Pozůstatek cihelny na hranici města Žatce a vesnice Hořetice (Foto: autor)....	60
Obr. 62 Budovy firmy Xaverov (Foto: autor)	61
Obr. 61 Bývalá cihelna v Perči na počátku 20. století (Foto: Archiv RMŽ).....	61
Obr. 63 Pozůstatky budov bývalé cihelny v Perči (Foto: Milada Krausová 2015).....	62
Obr. 64 Ukázka z výroby MITOP (Foto: autor).....	64
Obr. 65 Vstupní brána podniku HP Pelzer (Foto: autor).....	65
Obr. 66 Prodejna pian a koncertních křídel z produkce továrny Leo Siebera (Foto: Archiv RMŽ).....	66
Obr. 67 Bývalá továrna na výrobu pian pod značkou Leo Sieber v Čeradické ulici (Foto: autor).....	67
Obr. 68 Vstupní brána zámku Líčkov, který aktuálně obývá paní Marie Brázdová, manželka malíře Otakara Brázdy (Foto: autor)	68
Obr. 69 Pozvánka spolku na úklid v Podměstí města Žatce (Foto: autor)	69
Obr. 70 Komplex budov Chmelařského muzea s majákem na náměstí Prokopa Velkého (Foto: www.e-region.cz)	70

11. Seznam grafů

Graf 1 Povědomí dle četnosti odpovědí průmyslových objektů	75
Graf 2 Věkové kategorie respondentů.....	76
Graf 3 Rozdělení respondentů do dvou zkoumaných věkových skupin	77
Graf 4 Četnosti správných a chybných odpovědí v rámci zkoumaných věkových skupin	77
Graf 5 Povědomí dle četnosti správných odpovědí ve zkoumaných skupinách	78
Graf 6 Četnost správně určených objektů v nejvyšší věkové skupině	79
Graf 7 Povědomí o původním využití Lüdersdorfovy vily	80
Graf 8 Povědomí o příslušnosti vily k historickému průmyslovému objektu	81
Graf 9 Poznání pozůstatku cihelny na fotografii.....	82
Graf 10 Určení nejstaršího průmyslového objektu v Žatci	83
Graf 11 Zaměstnání respondentů.....	84
Graf 12 Četnosti správně uvedených historických průmyslových objektů v jednotlivých věkových skupinách	85

12. Přílohy